

Bewind in Nijmegen: analyse doelgroep bewindgevoerden en (bestaande) alternatieven voor bewind

Juli 2019

Opgesteld door:

Jenny Zonneveld/Angélique van der Heijden

Bureau Onderzoek en Statistiek, gemeente Nijmegen

Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

Grip op ontwikkeling huishoudens in bewind

Steeds meer mensen, in Nijmegen en Nederland, zijn onder bewind gesteld. De kosten daarvan worden voor een belangrijk deel betaald worden door gemeenten. Dit drukt steeds zwaarder op gemeentelijke begrotingen. In het Nijmeegse coalitieakkoord is afgesproken te onderzoeken hoe meer grip op kwaliteit van beheer gekregen kan worden en hoe uitstroom uit bewind gestimuleerd kan worden. Daarbij worden twee sporen gevolgd:

- Analyse van de doelgroep in bewind en evaluatie van twee bestaande trajecten om gebruik van bewind te beperken (FIX en een budgettraining voor huishoudens die gaan uitstromen uit bewind)
- Oriëntatie op alternatieven voor de huidige bewindspraktijk (mn bewind uitgevoerd door gemeente)

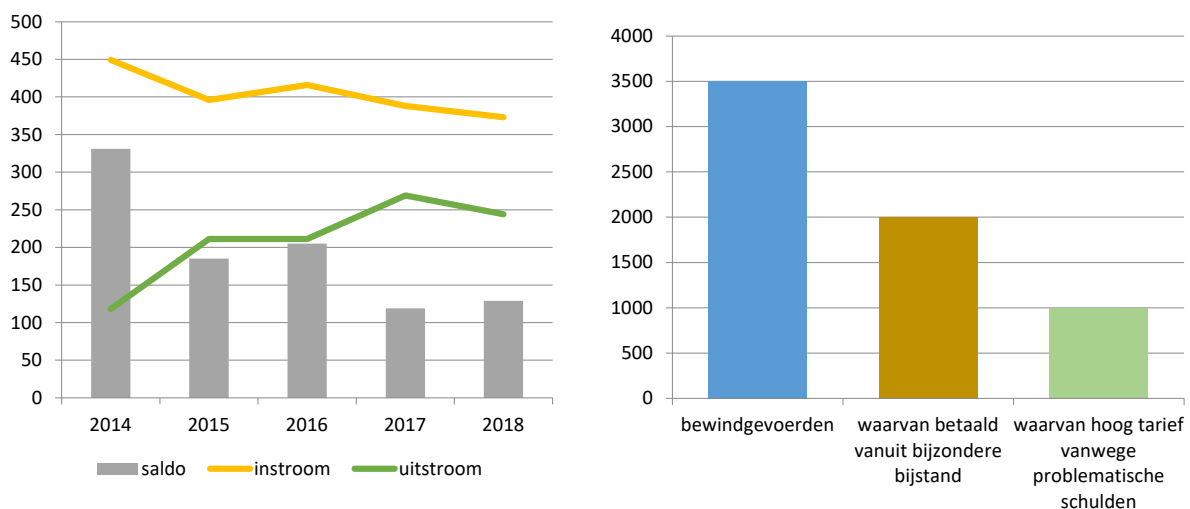
In deze notitie wordt verslag gedaan van het eerste spoor.

Doelgroep bewind

In Nijmegen 3500 huishoudens in bewind, 2000 betaald vanuit bijzondere bijstand

Eind 2018 wonen er in Nijmegen ruim 3500 huishoudens die onder bewind gesteld zijn. Voor ongeveer 2000 van hen betaald de gemeente, via de bijzondere bijstand, de kosten voor bewind. Dit bewind wordt door ongeveer 180 verschillende bewindvoerders uitgevoerd. Bij de rest worden de kosten door het huishouden zelf betaald, of is er sprake van familiaal bewind.

Voor die huishoudens waarvan de bewindskosten door de gemeente vergoed worden is er in de helft gevallen sprake van “normaal” bewind (kosten voor een 1phh €1300 per jaar) en bij de andere helft is er ook sprake van “problematische schulden en/of verkwisting” (kosten voor een 1phh €1700 per jaar)

Figuur 1 Huishoudens in bewind in Nijmegen, ontwikkeling (links) en stand eind 2018 (rechts), bron: Rechtbank en afdeling Inkomens

Tussen 2014 en 2019 is het aantal huishoudens in bewind in Nijmegen met 22% toegenomen, iets minder dan de landelijke toename in die periode (een derde). Het aantal huishoudens in bewind is al langer aan het stijgen. Zowel landelijk als lokaal wordt als verklaring daarvoor een relatie gelegd met de toenemende moeilijkheid om een laag inkomen te organiseren. Dat moet uit veel componenten (bijstand, toeslagen, bijzondere bijstand, andere regelingen) bij elkaar verzameld worden.

Kenmerken huishoudens in bewind

Vooraf van de huishoudens waarvoor de gemeente de bewindsvoeringskosten betaalt is er meer zicht op achtergrond van de problemen en kenmerken van het huishouden:

- 90% van de mensen die onder bewind staan woont in een eigen huur- of koopwoning, 10% in een instelling of onzelfstandig (kamerbewoning)
- Het gaat vooral om alleenstaanden en 1-oudergezinnen
- Ongeveer de helft van de huishoudens heeft een inkomen uit de bijstand, ook dus ongeveer de helft uit andere bronnen (andere uitkeringen, werk)
- Er is veel sprake van overlap met andere vormen van hulpverlening of regelingengebruik:
 - Een derde van deze huishoudens is bekend in minstens 5 gemeentelijke regelingen
 - Bijna tweederde is bekend in een zorgregeling
 - Bewindvoerders constateren dat er steeds meer aanmeldingen vanuit instellingen en hulpverleners zijn. Deze cliënten hebben vaak ook te maken met verslaving of psychische problemen
- Onder de huishoudens onder bewind zijn nauwelijks ouderen.

Beperkte uitstroompotentie

In 2015 is door Bureau Bartels onderzoek gedaan naar “uitstroompotentie” van onder bewindgestelden. Dat is gebeurd op basis van dossieranalyse en informatie van bewindvoerders en onder bewindgestelden. Op grond daarvan is geschat dat voor 6-12% van de huishoudens in bewind financiële zelfredzaamheid haalbaar is. Ook de Nijmeegse bewindvoerders schatten de uitstroompotentie in deze orde van grootte.

Evaluatie F!X

Wat is F!X?

F!X is een traject waarin budgetbeheer (BSHV) en budgetcoaching (BK10) wordt aangeboden, die afzonderlijk, of in combinatie in te zetten zijn. F!X bestaat sinds 2014. Begin 2019 namen 60 huishoudens deel aan een budget-coachingstraject en werd er voor 100 huishoudens budgetbeheer uitgevoerd. Doordat bij beheer en coaching, afzonderlijke, niet koppelbare administraties gevoerd worden is niet precies te zeggen hoeveel huishoudens van beide trajecten gebruik maken. Naar schatting betreft dan 35 tot 50 huishoudens. In totaal zijn er op dat peilmoment dus 110-125 unieke huishoudens die een F!Xtraject volgen.

Een typisch F!X-traject bestaat uit 1 jaar coaching en 2 jaar budgetbeheer. Kortere coachingstrajecten komen ook voor, maar dan gaat het vaak om speciale gevallen. Vooral situaties waarin sprake is van huishoudens met een ambulante begeleider, waarbij eigenlijk meer de begeleider dan de klant zelf gecoacht worden in het omgaan met budgetbeheer.

Ervaringen en resultaten

In gesprekken met betrokken professionals en klanten zijn de volgende ervaringen rondom F!X geïnventariseerd:

- De klanten van F!X zijn over het algemeen mensen die gemotiveerd zijn om financieel zelfredzaam te worden maar (tijdelijk) problemen hebben
- De coachingstrajecten van F!X zijn maatwerk, sluiten aan bij wat de klant nodig heeft, de klant staat in principe aan het roer
- Samenwerking tussen professionals is belangrijk, gaat vaak goed maar kent ook hindernissen:
 - Verschillende registratiesystemen bij coaching en beheer werken soms belemmerend
 - Dat de gezamenlijke start van trajecten door coaching en beheer verdwenen is wordt als een gemis gevoeld
 - Ook tussen verschillende professionals kan er sprake zijn van tegenstrijdige belangen en inzichten (zowel tussen coach en beheerder als tussen F!X medewerker en bv ambulante begeleider)
- Voor klanten is het vooral heel belangrijk dat F!X rust biedt in een moeilijke situatie. Ook het persoonlijke contact met de coaches wordt zeer gewaardeerd
- Het is niet mogelijk in harde cijfers de resultaten van F!X te benoemen. Dat komt deels door de manier waarop in de registratie gegevens over het einde van een traject worden vastgelegd. Maar ook omdat het einde van een F!X-traject niet het einde van de geschiedenis van een klant is. Ideaal gesproken zou je willen weten of een klant 1, 2, 3 jaar na het afronden van een traject in staat is zelfstandig zijn financiële huishouding te voeren. Maar dat is (misschien logischerwijze) niet af te leiden uit de bestaande administraties.

Kosten

Een jaar F!X-budgetbeheer kost ongeveer €1300, een jaar F!X-budgetcoaching €1700-2600.

Een typisch traject (1 jaar coaching, 2 jaar beheer) komt daarmee op €4300-5200.

Evaluatie budgettraining

Wat is de budgettraining?

Sinds 2014 hebben bewindvoerders naast hun primaire taak het financieel beheer voor hun cliënten te voeren ook een rol in het begeleiden van hun cliënten naar financiële zelfredzaamheid. Dit is met name aan de orde bij cliënten voor wie, na een periode van problematische schulden, een schuldregeling/schuldsanering op het einde loopt en bij wie geen sprake (meer) is van psychische problemen. Om de bewindvoerders in hun afbouwtraject te ondersteunen heeft de gemeente in 2018 een “budgettraining” opgezet:

- Met behulp van een diagnoseinstrument (MESIS) kan vastgesteld worden op welke terreinen cliënten van bewindvoerders bij moet leren
- In de budgettraining kunnen cliënten kennis maken met digitale en financiële vaardigheden of die vaardigheden opfrissen

Tussen februari 2018 en april 2019 zijn er in totaal 6 budgettrainingen geweest, elk bestaand uit 4 of 5 groepsbijeenkomsten. Daarvoor zijn in totaal 60 deelnemers aangemeld.

Ervaringen en resultaten

In gesprekken met betrokken professionals en deelnemers zijn de volgende ervaringen geïnventariseerd:

- De opkomst van de deelnemers was laag: 10 deelnemers trokken zich al voor de start terug, 8 zijn nooit gekomen, de rest kwam over het algemeen niet alle dagen. Uiteindelijk waren er gemiddeld per cursusdag 5 deelnemers, ipv de verwachte 8-10.
- Het niveau verschilde sterk van deelnemer tot deelnemer waardoor het gezamenlijk behandelen van onderwerpen moeilijk was
- De mate waarin bewindvoerders kandidaten doorsturen en de redenen (iets leren ivm met afbouwtraject of laten ervaren dat ze nog niet aan afbouw toe zijn) variëren. Voor bewindvoerders is de cursus meestal de enige gratis optie om scholing voor een potentiële uitstromer te organiseren
- In praktijk blijft de MESIS-meting om planningsredenen vaak achterwege, waardoor niet goed ingeschat kan worden of de kandidaat ook aan de cursus “toe” is
- De bekendheid onder bewindvoerders (wanneer is de cursus, aan wat voor eisen moeten de deelnemers voldoen, op welk moment in het afbouwproces) is onvoldoende
- Hoewel het de bedoeling is dat de budgettraining onderdeel is van een langer afbouwtraject is er vaak niet (voldoende) sprake andere afbouwactiviteiten
- De twee cliënten van de budgettraining die geïnterviewd zijn waarderen het groepsaspect en de mogelijkheid tot uitwisselen van ervaringen en tips. Toch zeggen beide het in de cursus geleerde/behandelde niet toe te passen.
- Volgens de bewindvoerders zijn de meeste van de deelnemers inmiddels daadwerkelijk uit bewind gegaan. Of er daarbij sprake is van duurzame uitstroom is om meerdere redenen niet te zeggen:
 - Er is nog maar een korte tijd voorbij gegaan, als een cliënt het toch niet op eigen kracht gaat redden zal het meestal toch wel enige tijd duren voor een nieuw bewind wordt ingesteld
 - Vanwege privacyoverwegingen zijn geen persoonsgegevens van cursisten beschikbaar gesteld, waarmee we anders op termijn zouden kunnen nagaan of er nieuwe betalingen voor bewindvoering zijn.

Kosten

Met de cursus zijn behoorlijke (vooral personeels-)kosten gemoeid. Per cursusdag zijn er 2 begeleiders, en daarnaast moet de cursus ook voorbereid worden. Door het lage aantal deelnemers per cursusdag lopen de kosten per deelnemer op: gemiddelde hebben de 6 cursussen ongeveer €1100 per daadwerkelijke deelnemer gekost.

Conclusies

- Uitstroom uit bewind is maar voor een beperkt deel van de bewindgevoerden een reële optie. Voor een belangrijk deel van de groep is bewind een behoorlijk efficiënte (qua kosten en dienstverlening) voorziening

- FIX is een intensief en duur instrument, maar met potentieel ook een hoge opbrengst wanneer het resulteert in een duurzame zelfstandig gevoerde financiële huishouding.
- Bij de budgettraining is nog te weinig sprake van focus. Er is veel verscheidenheid in kandidaten en in doel van de verwijzers. Dat leidt tot nu toe tot veel uitval en per saldo hoge kosten per cursist.

Aanbevelingen

Op basis van de uitkomsten van de doelgroepanalyse, evaluatie van FIX en de budgettraining en de gesprekken die in dat kader zijn gevoerd doen we de volgende aanbevelingen:

Grijp vergoeding voor bewindvoering aan om duidelijker regie te voeren

In veel gevallen is bewind een goed instrument. Waar de gemeente deze trajecten moet vergoeden zijn er kansen om de inzet van dit middel te stroomlijnen, vooral in gevallen waar sprake is van problematische schulden. Bouw “navraag momenten” in: is er na bv een half jaar bewind al zicht op een schuldregeling, is het na x jaar schuldregeling tijd om een afbouwtraject te starten? Biedt daarbij actief de gemeentelijke bijdragen (bv in de vorm van uitstroomcursus of coaching) aan. Op zo’n manier kunnen gemeente en bewindvoerders waar mogelijk samen aan uitstroom en beëindiging van bewindsituaties werken.

Streef naar gerichte inzet van interventies bij potentiële instroom in bewind

In de signalen van professionals wordt zowel te late als te vroege en misschien overbodige instroom in bewind gesignaleerd.

Voor veel hulpverleners is bewind een bekend middel en een oplossing voor een acuut probleem. Een oplossing die echter ook nadelen met zich mee brengt. Op termijn verspelen veel van de bewindgevoerden hun nog aanwezige financiële vaardigheden, die mogelijk in een coachingstraject juist behouden en verbeterd zouden kunnen worden. Zijn er met de grote hulpverlenende instanties in Nijmegen afspraken te maken om wanneer overwogen wordt bewind aan te vragen een diagnostisch gesprek/Mesis te laten plaats vinden. Om op basis daarvan gericht een instrument in te zetten. Maak daarbij gebruik van mogelijkheden binnen de hele keten. Het instrument kan bewind zijn, maar ook coaching of eventueel andere interventies (inschakelen netwerk, Fibon etc.)

Zet bij potentiële uitstroom uit bewind interventies tijdig en gericht in

Ook bij uitstroom uit bewind is een betere inzet van interventies gewenst. Voor de budgettraining kan dat bv betekenen dat je minder cursussen per jaar organiseert, maar wel met kandidaten die daadwerkelijk daaraan toe zijn. Dit vraagt een betere selectie/diagnose van kandidaten, en misschien ook betere indeling van het afbouwtraject bij de bewindvoerders. Belangrijk daarbij is dat tijdig met het afbouwtraject wordt begonnen

Anderzijds kan overwogen worden of voor een deel van de uitstromers niet meer bereikt kan worden met een coachingstraject dan met een groepscursus.

Meer aandacht voor nazorg

Vanuit veel kanten wordt zorg uitgesproken over de huishoudens die het na coaching of bewind weer op eigen kracht gaan proberen. Zowel de coaches als bewindvoerders, maar

ook de cliënten zelf zijn onzeker. Hoewel zeker niet alle cliënten deel zullen willen nemen aan een nazorgtraject is voor een deel van hen een lichte vorm van contact in het eerste jaar een steun in de rug. Nu is dat niemands taak, maar het wordt wel gemist.

Probeer een beeld te krijgen van financiële “zorgcarrières”

Veel van de vragen over doeltreffendheid van de instrumenten zijn op dit moment niet te beantwoorden doordat verschillende partijen verschillende administraties voeren. Het toenemend bewustzijn rond privacy-aspecten werpt een extra barrière op.

Misschien is het toch mogelijk in ieder geval binnen de gemeentelijke instrumenten op verantwoorde manier ook door de tijd heen te volgen hoe tijdelijk of permanent ondersteuning bij de financiële huishouding is. Een vraag die neergelegd kan worden bij het EI-team Sociaal Domein.

Onderzoek wat de gemeente kan doen om het voeren van een financiële huishouding minder ingewikkeld te maken

Een van de redenen waarom huishoudens moeilijk overzicht houden op hun financiële huishouding is de ingewikkelde manier waarop een (laag) inkomen geregeld moet worden. Mensen moeten uitkeringen aanvragen, toeslagen (die later eventueel terugbetaald of aangevuld worden) regelen, krijgen voor veel zaken bijzondere bijstand etc. Veel hiervan valt buiten het terrein van de gemeente. Toch zijn er mogelijkheden om inwoners het hierbij makkelijker te maken. Zo zijn er bijvoorbeeld recent apps ontwikkeld waardoor huishoudens gewaarschuwd worden voor de gevolgen van inkomensverandering op de hoogte van toeslagen.

Inhoudsopgave

Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	2
Grip op ontwikkeling huishoudens in bewind	2
Doelgroep bewind	2
Evaluatie F!X	3
Evaluatie budgettraining	4
Conclusies	5
Aanbevelingen	6
Inhoudsopgave	8
Inleiding	9
Aanleiding	9
Project: bewindvoering onder gemeentelijke regie	9
Analyse van de doelgroep	10
Evaluatie bestaande trajecten	10
Aanvullende mogelijkheden	10
Hoofdstuk 1: analyse huishoudens onder bewind in Nijmegen	11
Huishoudens onder bewind in Nederland en Nijmegen	11
Huishoudens onder bewind waarvoor de gemeente kosten van bewind vergoedt	14
Steeds meer bewind voor huishoudens met problematische schulden	15
Hoe ziet doelgroep waarvoor de gemeente de kosten van bewind vergoedt eruit?	16
Potentie tot uitstroom	18
Hoofdstuk 2 (Al bestaande) interventies/projecten ter voorkoming instroom en bevordering uitstroom	21
F!X budgetbeheer en budgetcoaching	21
Wat is F!X	21
Hoe gaat F!X in het werk	22
Begroting en ambities F!X	22
Cijfers F!X	23
Ervaringen F!X	25
Kosten F!X	27
Bevordering financiële zelfredzaamheid bij uitstroom	30
Pilot bevordering financiële zelfredzaamheid	30
Opzet, doelgroep en werkwijze budgettraining	31
Cijfers budgettraining	32
Ervaringen budgettraining en afbouwtraject	36
Kosten budgettraining	39
Hoofdstuk 3: mogelijke aanpassingen/andere interventies om kosten bewindvoering te beperken	41
F!X 41	
Budgettraining en afbouwtraject	42
Bewindvoering	43
Keuze interventie	45

Inleiding

Aanleiding

Al jarenlang stijgt het aantal mensen dat onder bewind wordt gesteld. Voor wie niet zelf de kosten van bewindvoering kan dragen vergoedt de gemeente dat vanuit de bijzondere bijstand. De stijging van het aantal mensen onder bewind betekent daarmee ook een stijging van kosten voor de gemeente.

Die stijging is des te sterker als gevolg van een aanpassing in de wetgeving in 2014. Sinds 2014 is naast geestelijke of lichamelijke toestand ook verkwisting of het hebben van problematische schulden een grond om bewindvoering in te stellen. Voor de toekenning van zogenaamde schuldenbewindvoering ontvangen bewindvoerders een hogere vergoeding voor de activiteiten die zij verrichten voor het stabiliseren van de (problematische) schuldensituatie.

Samen zorgden de stijging van het aantal mensen onder bewind en de aanpassingen in het tarief voor een toename van de vergoeding die de gemeente Nijmegen betaalt van 1,7 miljoen in 2014 naar ongeveer 3 miljoen in 2018¹.

Vanuit de wens om meer grip te krijgen op de stijgende kosten en kwaliteit van de bewindvoering heeft de coalitie in het coalitieakkoord het volgende afgesproken:

We onderzoeken de mogelijkheid en wenselijkheid om bewindvoering (en budgetbeheer) onder gemeentelijke regie te organiseren, zodat we meer grip hebben op de kwaliteit van dienstverlening en we coaching kunnen bieden gericht op uitstroom uit bewind.

Project: bewindvoering onder gemeentelijke regie

Deze afspraak is de basis voor een project dat gaat over de mogelijkheid en wenselijkheid om bewindvoering (-en budgetbeheer) onder eigen regie te organiseren. Binnen dit project worden twee sporen gevolgd:

1. Analyse van de doelgroep van bewind en evaluatie bestaande trajecten ter voorkoming van of als alternatief voor bewind.
2. Oriëntatie op alternatieven voor de huidige bewindvoeringspraktijk en de financiële en juridische mogelijkheden en gevolgen daarvan

Daarbij wordt ook gekeken naar andere mogelijkheden dan alleen bewindvoering onder gemeentelijke regie om het doel, meer grip op kwaliteit en stimulering coaching gericht op uitstroom, kunnen realiseren.

In deze notitie wordt verslag gedaan van het eerste spoor

¹ Vergoeding voor uren normaal en problematisch bewind, exclusief intake en overige incidentele kosten

Analyse van de doelgroep

Vragen:

- Hoe groot is de doelgroep, wat is het beeld van in en uitstroom
- Wat weten we over het bewind: wat voor achtergrond, hoe lang loopt het al
- Wat weten we over kenmerken van bewindgevoerden: naar persoons- en huishoudenskenmerken (leeftijd, huishoudentype, wijk) maar ook of zij gebruik maken van andere (zorg- en inkomens)voorzieningen van de gemeente Nijmegen
- Welke mogelijkheden zijn er voor de doelgroep uit bewind te komen

Voor de analyse van de doelgroep van onder bewind geplaatsten zijn de volgende bronnen gebruikt:

- Gegevens rechtbank over onder het aantal bewindstellingen
- Gegevens over betalingen voor bewindvoering vanuit de bijzondere bijstand
- Gegevens uit het Sociaal Statistisch Bestand Nijmegen 2018, over kenmerken van huishoudens waarvoor de gemeente vergoedingen voor bewindvoering betaalt
- Informatie verzameld in een gesprek met bewindvoerders
- Informatie uit onderzoek elders in Nederland

Evaluatie bestaande trajecten

We bekijken twee bestaande trajecten die relatie hebben met (in- en uitstroom) van bewind:

- FIX: budgetbeheer en/of coaching voor mensen die nog geen problematische schulden hebben met als doel ze tot zelfstandigheid te begeleiden
- Traject bevordering financiële zelfredzaamheid bij uitstroom/budgetcursus: in samenwerking met bewindvoerders worden mensen die uit bewind gaan voorbereid op financiële zelfstandigheid

Vragen:

- Hoeveel en wat voor cliënten maken gebruik van deze trajecten
- Wat zijn de resultaten?
- Hoe verhouden de kosten van deze trajecten zich tot kosten voor bewindvoering

Werkwijze:

- Kwantitatieve analyse op basis van registratie
- Kwalitatieve analyse op basis van gesprekken met professionals en deelnemers
- Gesprek met bewindvoerders

Aanvullende mogelijkheden

In de analyses van doelgroep en bestaande trajecten en in de gesprekken met betrokkenen kwamen regelmatige ideeën voor interventies, verbeteringen of andere mogelijkheden om de kosten van bewindvoering in te perken naar voren.

Hoofdstuk 1: analyse huishoudens onder bewind in Nijmegen

Huishoudens onder bewind in Nederland en Nijmegen

Als iemand door zijn situatie niet goed voor zijn eigen financiën kan zorgen, kan de rechtbank zo iemand onder bewind stellen. Dat kan bv het geval zijn bij alzheimerpatiënten, verslaafden, mensen met een verstandelijke beperking of mensen met problematische schulden. De beslissingen over inkomen, uitgaven en vermogen liggen dan bij een bewindvoerder, en niet meer bij de persoon zelf.

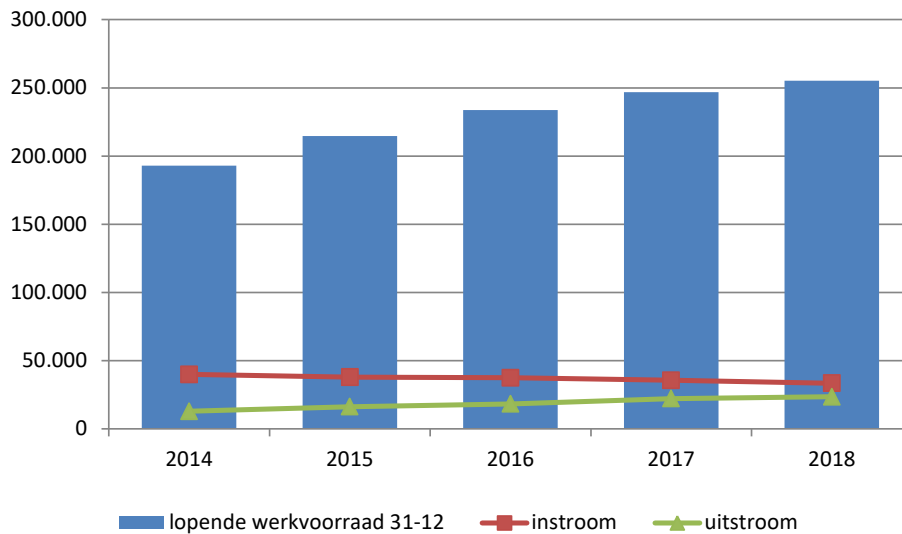
In het bewind dat de rechtbank vaststelt zijn verschillende vormen mogelijk/ onderscheiden van belang:

- Professioneel versus familiaal
het bewind kan door een familielid of bekende van de betrokkene gevoerd worden, maar ook door een professionele bewindvoerder
- Geestelijke en lichamelijke toestand versus verkwisting en problematische schulden als grond voor de onder bewindstelling
tot 2014 was de geestelijke en/of lichamelijke toestand de enige reden om bewind in te stellen. Toen is in een wetswijziging vastgelegd dat ook het hebben van problematische schulden (dwz niet af te betalen in 3 jaar tijd) en verkwisting daar een reden voor is.
- Aanwezigheid van problematische schulden
Samenhangend met het vorige punt, maar niet hetzelfde is de vaststelling of er sprake is van problematische schulden. Logischerwijs is dat bij iedereen die als grond problematische schulden heeft het geval. Maar ook bij mensen die onder bewind gesteld worden vanwege lichamelijke of geestelijk toestand kan sprake zijn van problematische schulden

In de cijfers die de rechtbank publiceert zijn deze groepen echter niet allemaal goed te onderscheiden. De rechtbank registreert niet welke onderbewindstellingen als familiaal bewind en welke professioneel worden uitgevoerd. Ook kunnen zij geen overzicht geven over het aantal gevallen waarbij sprake is van aanwezigheid van problematische schulden. Juist deze twee zaken zijn vanuit gemeentelijk perspectief belangrijk: wanneer er sprake is van professioneel bewind en de bewindgevoerde heeft een laag inkomen dan is de gemeente verplicht vanuit de bijzondere bijstand de kosten voor bewind te vergoeden. En als er sprake is van problematische schulden is de vergoeding hoger dan wanneer er geen sprake is van problematische schulden.

De rechtbank vraagt jaarlijks een financieel overzicht van de bewindvoerder. Eens in de vijf jaar wordt een integrale evaluatie uitgevoerd. Bewind stopt wanneer een bewindgevoerde overlijdt, of wanneer om beëindiging van het bewind wordt gevraagd. Het 5-jaarlijkse evaluatiemoment kan daar een aanleiding toe zijn.

Aantallen in Nederland

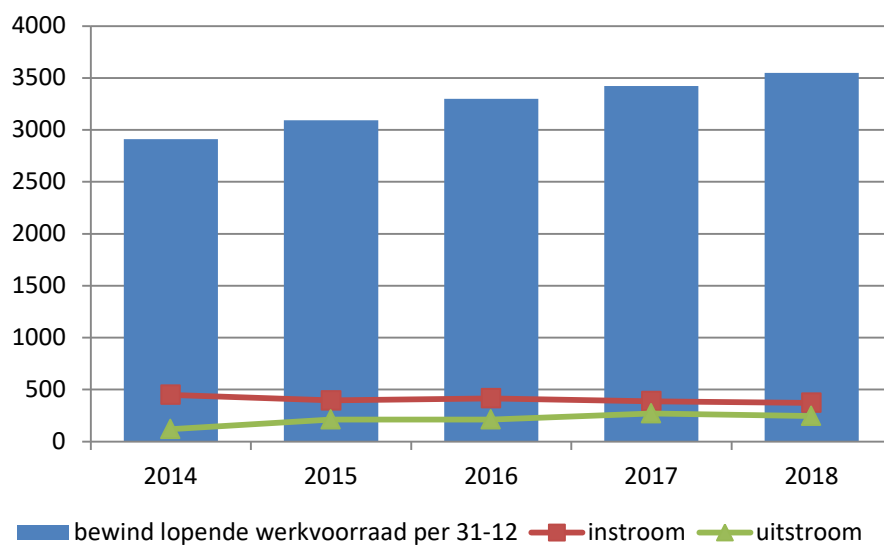
Figuur 2 Cijfers bewindvoering (meerderjarigen) in Nederland, Servicecentrum, Raad voor de rechtspraak

Cijfers van rechtbank voor heel Nederland geven het volgende beeld:

- Sinds 2014 (invoering bewind vanwege problematische schulden en verkwisting) is het aantal onderbewindgestelden sterk gegroeid, tot ongeveer 250.000 eind 2018 (ongeveer een derde toename sinds 2014).
- De stijging neemt relatief gezien met de jaren af, in 2017 en 2018 lag die duidelijk lager (resp. 6% en 3%) dan de 2 jaar daarvoor (resp. 11% en 9%).
- De afname van de groei is het gevolg van zowel een toename van de uitstroom en een daling van de instroom.

Aantallen in Nijmegen

De rechtbankcijfers voor Nijmegen geven een min of meer vergelijkbaar beeld:

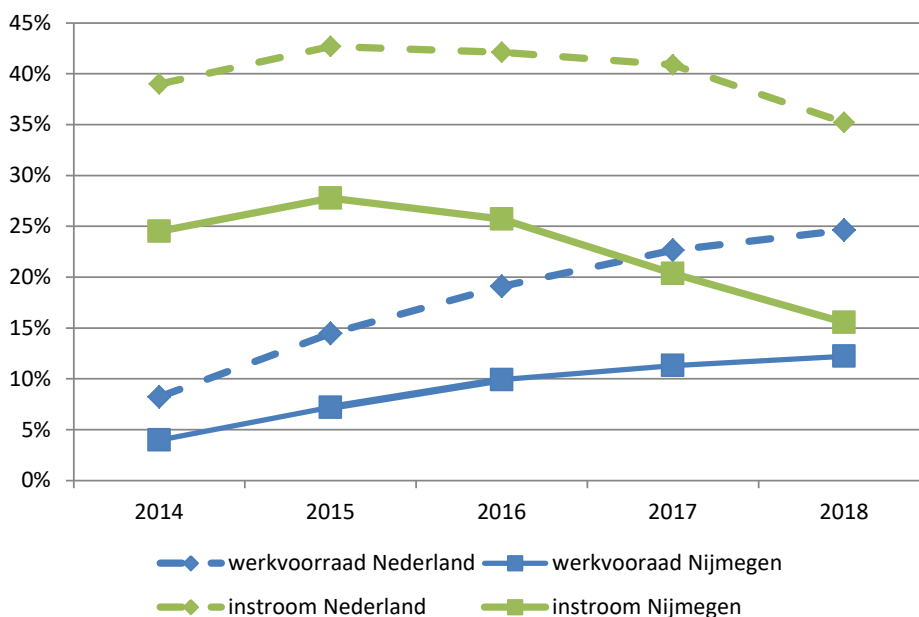
Figuur 3 Cijfers bewindvoering (meerderjarigen) in Nijmegen, Servicecentrum, Raad voor de rechtspraak

- Eind 2018 zijn er bij de rechtbank ongeveer 3500 bewindvoeringen in Nijmegen ingeschreven. Dit cijfer ligt in de lijn met de verwachting: in Nijmegen woont ongeveer 1% van de landelijke bevolking. Als bewindvoering in alle gemeenten even veel zou voorkomen zouden er in Nijmegen ongeveer 2500 gevallen van bewindvoering moeten zijn. In Nijmegen, net als in veel andere grotere steden, is de score op allerlei sociaal-economische kenmerken (bv gebruik bijstand, aandeel huishoudens met een laag inkomen etc.) vaak wat ongunstiger dan het landelijk gemiddelde.
- Sinds 2014 is het aantal onder bewindgestelden gegroeid. De toename (22%) was wel kleiner dan landelijk
- Net als in Nederland neemt de groei af, het gecombineerd effect van een afname van de instroom en een toename van de uitstroom.

Gronden voor bewind

Sinds 2014 kan ook bewind worden ingesteld op grond van (risico op) problematische schulden en verkwisting. Het aandeel van de bewinden op deze grond is sindsdien sterk gestegen, naar landelijk 23% van de bewinden (eind 2018).

Opmerkelijk is dat in Nijmegen dit aandeel veel lager is (12%).

Figuur 4 Aandeel “problematische schulden” als grond voor bewind in Nederland en Nijmegen, bron: Servicecentrum rechtspraak

Dit verschil is moeilijk te verklaren. Volgens toelichting van de rechtbank is het officieel zo dat de grond “problematische schulden en verkwisting” alleen van toepassing is als er geen sprake is van lichamelijke of geestelijke problemen. De grond “lichamelijke of geestelijke problemen” zegt dan niets over de problematische schulden, die kunnen zowel wel als niet aanwezig zijn. Een mogelijke verklaring voor het verschil tussen Nijmegen en Nederland zou kunnen zijn dat de rechtbank waar Nijmegen onder valt zich strakker aan deze werkwijze houdt dan elders.

In de instroom de laatste jaren vallen twee zaken op:

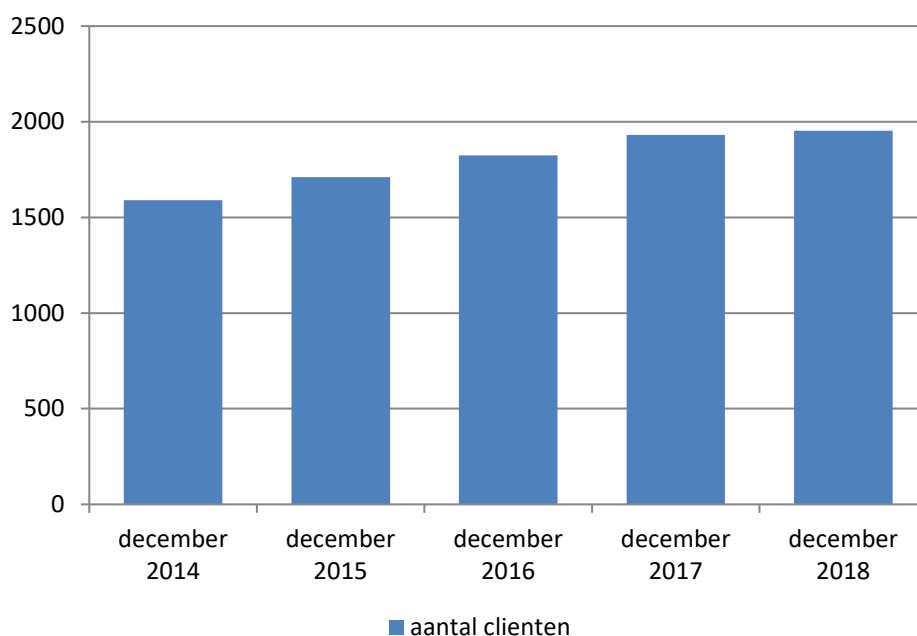
- Ook hier een groot verschil in aandeel van de grond “problematische schulden” tussen Nijmegen en Nederland

- Zowel in Nijmegen als Nederland zie je dat na hoge aandelen in de periode 2014-2016 de laatste twee jaar het aandeel van “problematische schulden” in de instroom afneemt.

Huishoudens onder bewind waarvoor de gemeente kosten van bewind vergoedt

Voor huishoudens die onder bewind staan en een minimuminkomen hebben vergoedt de gemeente vanuit de Bijzondere Bijstand de kosten van bewindvoering.

Met de algemene stijging van het aantal gevallen van bewind is ook het aantal gevallen waarvoor de gemeente Nijmegen betaalt toegenomen. De toename, van ongeveer 1600 eind 2014 naar ongeveer 1950 eind 2018, is ruim 20%, vergelijkbaar met de toename van het aantal lopende bewinden in Nijmegen volgens cijfers van de rechtbank.

Figuur 5 Aantal betalingen voor bewindvoering door de gemeente, bron: afdeling Inkomen

Het bewind voor deze kleine 2000 huishoudens wordt uitgevoerd door bijna 180 verschillende bewindvoerders/bewindvoerderskantoren. Er zijn 4 kantoren die meer dan 100 Nijmeegse cliënten hebben, en 3 die er tussen 50 en 100 hebben. Samen zijn deze 7 grote kantoren goed voor ruim een derde van de Nijmegenaren voor wie de gemeente bewindskosten vergoedt.

Aan het andere eind van het spectrum zijn er meer dan 100 bewindvoerders die maximaal 4 Nijmeegse cliënten hebben.

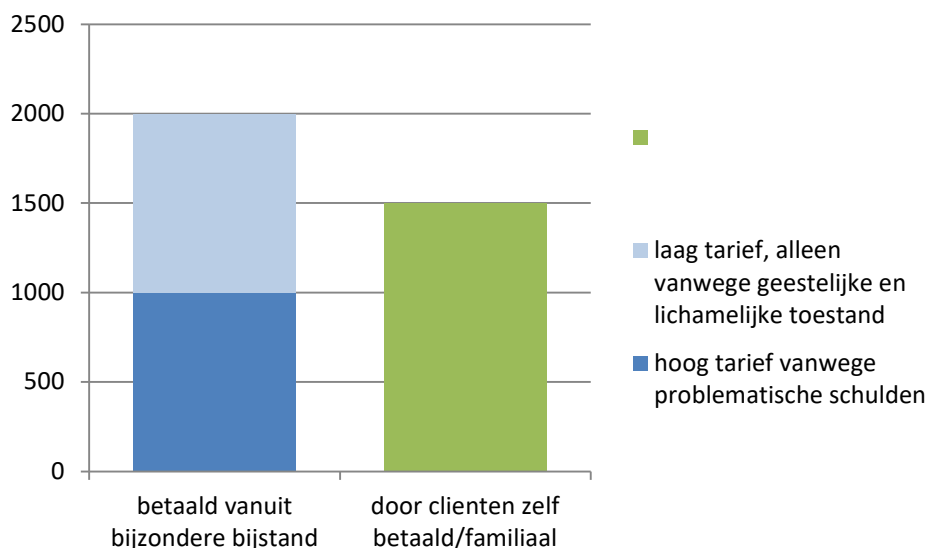
aantal clients	aantal kantoren
100+	4
50-99	3
25-49	14
10-24	17
5-9	24
tot 5	115
	177

Figuur 6 Aantal bewindvoerders(kantoren) naar aantal Nijmeegse cliënten, bron: betalingsgegevens afdeling Inkomens eind 2018

Steeds meer bewind voor huishoudens met problematische schulden

Sinds 2014 zijn er twee verschillende tarieven voor bewindvoering: een voor bewind alleen op basis van geestelijke of lichamelijke omstandigheden en een voor gevallen waarin (ook) sprake is van problematische schulden. Voor deze laatste gevallen geldt een hoger tarief, omdat die over het algemeen meer werk voor de bewindvoering met zich meebrengen. Een hoog tarief vanwege problematische schulden hoeft niet samen te gaan met de bewindsgrond “problematische schulden”. Iemand die om reden van “geestelijke en lichamelijke toestand” onder bewind gesteld is kan ook problematische schulden hebben die zijn bewindvoerder recht op het hoge tarief geven.

Tot 2014 gold voor alle gevallen van bewind nog hetzelfde, lage, tarief. In 2018 betaalt de gemeente voor de helft van de gevallen die zij vergoedt het hoge tarief, vanwege de aanwezigheid van problematische schulden.

Figuur 7 Betaling van bewindvoeringen in Nijmegen, eind 2018, bron: afdeling Inkomens en opgave rechtbank

Voor ongeveer 1500 gevallen van bewindvoering worden de kosten niet door de gemeente vergoed. Dan gaat het om bij voorbeeld ouderen met dementie, die uit pensioen een inkomen hebben waarmee ze zelf de kosten van bewind kunnen vergoeden, of gevallen waarin het bewind wordt uitgevoerd door een familielid of bekende. Onder deze groep

zullen maar beperkt huishoudens met problematische schulden voorkomen. Als ze die schulden wel hadden zouden ze, in geval van een professionele bewindvoerder, niet voldoende inkomen hebben om zelf de kosten te dragen. En voor een familielid of bekende zou meestal de inhoud van het bewind te zwaar zijn om uit te kunnen voeren.

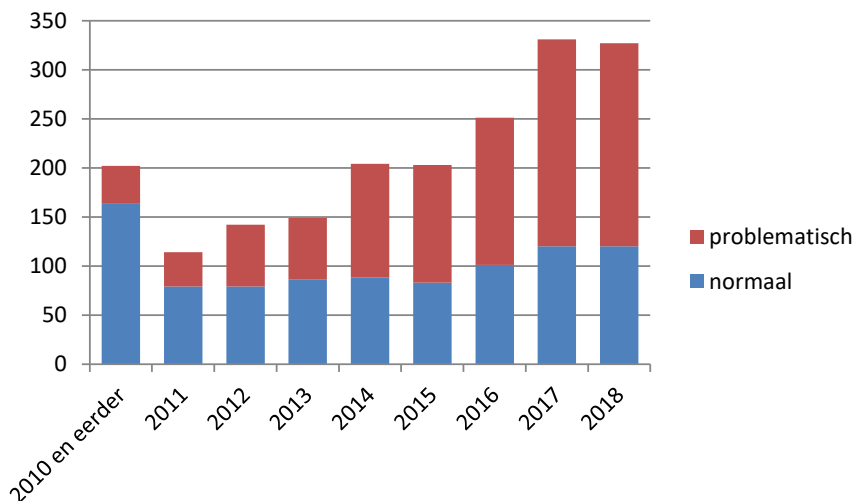
Dit beeld is getoetst bij de bewindvoerders: sommige herkennen deze verhouding (een flink deel “zelfbetalers”, bij anderen worden bijna alle klanten via de bijzondere bijstand betaald.

Hoe ziet doelgroep waarvoor de gemeente de kosten van bewind vergoedt eruit?

In deze paragraaf geven we een beeld van de kleine 2000 personen/huishoudens voor wie de kosten van bewindvoering vanuit de bijzondere bijstand vergoed worden. De voornaamste bronnen daarvoor zijn de betalingsgegevens bijzondere bijstand (betalingen eind 2018) en het Sociaal Statistisch Bestand 2018. In dit SSB is op persoons- en huishoudensniveau voor mensen die op 1 januari 2018 ingeschreven stonden in Nijmegen het gebruik van 18 gemeentelijke regelingen in de loop van 2017, waaronder de vergoeding voor bewindvoering, gecombineerd. Daarnaast wordt informatie van bewindvoerders gebruikt.

Van de ongeveer 2000 personen (eind 2018) waarvoor bewind betaald wordt staan er 200, zo'n 10%, al vanaf 2010 of eerder onder bewind. Voor ongeveer 1/3 van de mensen onder bewind is dat bewind de laatste 2 jaar ingesteld.

Je ziet dat naarmate het bewind korter loopt, het aandeel waarbij (ook) sprake is van problematische schulden groter is.

Figuur 8 Aantal mensen waarvoor bewindvoering vergoed wordt door gemeente, naar startmoment en hoogte tarief op peilmoment, eind 2018, bron: betalingsgegevens afdeling Inkomens

Dit is een logisch patroon. Ten eerste was er voor 2014 nog geen mogelijkheid bewind aan te vragen vanwege problematische schulden. Daarnaast zou je verwachten dat bij mensen die al langer onder bewind staan door aanpak van de schuldensituatie na 3,4,5 jaar, na

stabilisatie en doorlopen van een schuldregeling, het aantal huishoudens met problematische schulden afneemt.

Van de personen die (SSB 2018) op enig moment van 2017 onder bewind stonden zijn er zo'n 200 die wonen in een instelling of tehuis. Ongeveer 100 wonen er onzelfstandig, in vormen van kamerbewoning. De rest, 1800 huishoudens wonen in een eigen, gehuurde of gekochte woning. Overigens kan er bij huishoudens die niet in een instelling wonen ook best sprake zijn van begeleiding bij het wonen, bv door het RIBW of MEE.

	<i>zelfst.hh</i>	<i>onzelfstandig wonend</i>	<i>tehuis of instelling</i>	
<i>man</i>	974	78	129	1181
<i>vrouw</i>	805	30	61	896
<i>tot 29</i>	278	51	36	365
<i>30-44</i>	601	31	52	684
<i>45-59</i>	653	19	58	730
<i>60-74</i>	227	5	33	265
<i>75+</i>	20	2	11	33
<i>totaal</i>	1779	108	190	2077

Figuur 9 Woonsituatie, leeftijd en geslacht van personen met vergoeding voor bewind, SSB 2018

Bij de personen onder bewind is een ruime oververtegenwoordiging van mannen. Vooral in de woonvormen onzelfstandig wonend huishouden en wonend in tehuis of instelling maken mannen de overgrote meerderheid van de cliënten uit.

Bij onzelfstandig wonenden gaat het, veel sterker dan bij de andere woonvormen, om jonge mensen.

In onderstaande tabel worden (aanvullende) kenmerken van de zelfstandige huishoudens die onder bewind staan in beeld gebracht. Je kunt op twee manieren naar deze gegevens kijken: binnen de groep huishoudens onder bewind, of de huishoudens onder bewind vergeleken met de totale Nijmeegse bevolking.

Zo kun je bv zien dat alleenstaanden (bijna 1000) verreweg de grootste groep zijn onder de 1800 zelfstandige huishoudens onder bewind. Maar het absoluut gezien kleinere aantal 1-oudergezinnen onder bewind (350) vormt wel een veel groter aandeel binnen het totale aantal 1-oudergezinnen (6% versus 3% bij alleenstaanden).

	absoluut	% van groep		absoluut	% van groep
type huishoudens			leeftijd		
<i>alleenwonend</i>	984	3,3%	<i>tot 29</i>	209	2,5%
<i>echtpaar/samenwon.</i>	146	0,7%	<i>30-44</i>	569	3,2%
<i>1-ouder-gezin</i>	354	6,4%	<i>45-59</i>	661	3,2%
<i>2-ouder-gezin</i>	217	1,4%	<i>60-74</i>	259	1,5%
<i>anders</i>	23	2,9%	<i>75+</i>	26	0,3%
in bestanden mbt			stapelning regelingengebruik		
<i>zorg</i>	1074	9,2%	<i>max. 1 regeling</i>	110	1,4%
<i>jeugd</i>	326	7,0%	<i>2 regelingen</i>	246	4,3%
<i>werk</i>	326	10,9%	<i>3-4 regelingen</i>	704	11,3%
			<i>5 of meer regelingen</i>	664	24,5%
in bijstand	931	14,2%	migratieachtergrond		
wijken			<i>nederlands</i>	1033	2,0%
<i>Nije Veld</i>	93	4,1%	<i>nederlands-anders</i>	176	1,9%
<i>Hatert</i>	185	4,0%	<i>Turks</i>	72	4,4%
<i>Biezen</i>	180	4,2%	<i>Marokkaans</i>	53	4,9%
<i>Heseveld</i>	116	4,2%	<i>antilliaans/surinaams</i>	108	10,1%
<i>Neerbosch-Oost</i>	112	3,3%	<i>overig niet-westers</i>	115	3,8%
<i>Zwanenveld</i>	123	5,2%	<i>westers</i>	147	4,9%
<i>Meijhorst</i>	82	5,3%	<i>overig</i>	20	2,8%
<i>Aldenhof</i>	61	5,6%			
<i>overig</i>	772	1,5%			

Figuur 10 Kenmerken zelfstandig wonende huishoudens onder bewind, bron: SSB 2018

Naast deze conclusie over huishoudentypen vallen de volgende zaken op in het overzicht:

- Bijna 2/3 van de huishoudens onder bewind is ook bekend in zorgregistraties (WMO, bv huishoudelijke hulp of begeleiding, Sociaal WijkTeam)
- De grootste aantallen huishoudens onder bewind zijn te vinden in Hatert en de Biezen, relatief veel huishoudens onder bewind wonen er in de Dukenburgse wijken Zwanenveld, Meijhorst en Aldenhof.
- Ouderen, met name boven de 75, komen maar heel weinig voor onder de huishoudens onder bewind.
- Huishoudens die onder bewind staan, maken veel gebruik van andere regelingen
- Huishoudens met een achtergrond in Nederland zijn de grootste groep binnen huishoudens onder bewind. Relatief gezien (10%) is het aandeel onder bewind bij huishoudens met een Antilliaanse of Surinaamse achtergrond groot.

De bewindvoerders melden de volgende ervaringen met het karakter van doelgroep:

- Steeds meer aanmeldingen door instellingen en hulpverleners
- Vaak combinatie van problemen (verslaving, ADHD)
- Schaamte gecombineerd met gebrek aan zelfinzicht
- De invoering van het toeslagenstelsel was een belangrijk moment in de groei van het aantal mensen waarvoor bewind gevoerd wordt: voor steeds meer mensen wordt het te ingewikkeld hun inkomen te organiseren.

Potentie tot uitstroom

Onderzoek Bureau Bartels

Om in te kunnen schatten hoeveel van de huishoudens onder bewind (op termijn) financieel zelfredzaam te kunnen zijn is veel meer inzicht in de kenmerken en capaciteiten van de personen met beschermingsbewind nodig dan de hiervoor beschreven

“administratieve” kenmerken: hoe staat het met de (digitale) vaardigheden, met de motivatie, het zelfinzicht etc. van deze mensen.

Het belangrijkste onderzoek dat hierin inzicht in geeft is het “Verdiepend onderzoek naar de groep onderbewindgestelden” van Bureau Bartels uit 2015. Daarvoor is een dossieranalyse van 650 situaties van bewindvoering uitgevoerd. Vervolgens is voor 128 van deze cases nog aanvullende onderzoek gedaan, met extra informatie van de bewindvoerders en de onder bewindgestelden zelf.

De mogelijkheden tot financiële zelfredzaamheid worden daar via een “afpel”benadering geschat. Als eerste wordt bepaald of de situatie van de persoon onder bewind “veranderbaar” is. Als er sprake is van verstandelijke beperking of dementie is er per definitie geen verandermogelijkheid. Bij psychische problemen is dat minder eenduidig. Als wel veranderbaar worden de gevallen ingeschat waarin uitsluitend sprake is van (combinaties van) verslaving, multi-probleemgezinnen, verkwisting en problematische schulden.

Vervolgens is van de veranderbare dossiers ingeschat of de betrokkenen financieel zelfredzaam zouden kunnen worden. Dat is gebeurd door voor deze cases zowel de bewindvoerder als de betrokkenen zelf naar hun mening daarover te vragen. De bewindvoerders zagen bij 29% van deze gevallen potentie tot financiële zelfredzaamheid, de betrokkenen zelf in 57% van de gevallen.

Combinatie van deze uitkomsten leidt tot de uitkomst dat voor 6-12% van de totale groep onder bewindgestelden financiële zelfredzaamheid mogelijk is, wanneer alle bewindvoeringen op basis van psychische problemen als onveranderbaar worden gezien. Als (een deel van) deze gevallen als veranderbaar wordt ingeschat stijgt het percentage waarvoor financiële zelfredzaamheid mogelijk is tot 9% (inschatting bewindvoerders) a 19% (inschatting cliënten).

dossiers	100%
onveranderbaar (lichamelijke beperking, dementie, psychische problemen)	78%
veranderbaar	22%
financiële zelfredzaamheid mogelijk bij veranderbaar	
volgens bewindvoerders	29%
volgens cliënten	57%
mogelijkheid voor financiële zelfredzaamheid op totale populatie	
volgens inschatting bewindvoerders	6%
volgens inschatting cliënten	12%

Figuur 11 Schatting mogelijkheid tot financiële zelfredzaamheid onder bewindgestelden, bron: Verdiepend onderzoek onder bewindgestelden, Bureau Bartels 2015

Zijn de indicaties uit het onderzoek Bartels nog actueel?

Het onderzoek van Bartels is uitgevoerd in 2015. Kunnen de uitkomsten daarvan zonder meer in 2019 nog worden toegepast?

Een factor die daartegen spreekt is dat sinds 2014 (invoering nieuwe wet) ook huishoudens met alleen problematische schulden en verkwisting (de meest “veranderbare” groep) op deze grond onder bewind gesteld mogen worden. Dat zou kunnen betekenen dat de verhouding 78-22 tegenwoordig wat anders ligt, met een groter aandeel veranderbaar en een kleiner aandeel onveranderbaar.

Anderzijds was de wetswijziging in 2014 ook deels een aanpassing van de wet aan de bestaande praktijk. Je ziet dan ook in de landelijke cijfers dat het aandeel onveranderbaar (bewind toegekend op basis van lichamelijke of geestelijke toestand) met 75% (lopende bewinden) tot 65% (nieuwe instroom 2018) wel lager is dan in de berekening van Bartels, maar niet van een totaal andere grootte-orde.

In een onderzoek van Bureau Bartels uit 2018² komt het thema uitstroom uit bewind zijdelings aan de orde. In een enquête onder bewindvoerders heeft Bureau Bartels gevraagd een schatting te geven van het aandeel onderbewindgestelden dat jaarlijks uitstroomt. Slechts een beperkt deel van de bewindvoerders was hiertoe in staat. Hun schatting (15%) ligt in dezelfde grootte-orde als de indicaties uit het onderzoek uit 2015.

Inschatting Nijmeegse bewindvoerders

In een gesprek met de grootste Nijmeegse bewindvoerders herkenden zij in grote lijnen de conclusies van Bartels:

- Mogelijkheid tot financiële zelfredzaamheid is niet aanwezig bij huishoudens waar bewind op grond van lichamelijke en geestelijke problemen is ingesteld. Wel bij huishoudens die onder bewind staan vanwege problematische schulden en verkwisting
- Een percentage van rond de 10-15% van de cliënten dat financieel zelfredzaam zou kunnen worden sluit aan bij hun ervaringen.

² Eindrapport evaluatie wetswijziging cbm, Bureau Bartels 2018

Hoofdstuk 2 (Al bestaande) interventies/projecten ter voorkoming instroom en bevordering uitstroom

F!X budgetbeheer en budgetcoaching

Wat is F!X

In 2014 is F!X, een samenwerking tussen Bureau Schuldhulpverlening en Interlokaal (inmiddels opgegaan in Bindkracht10), opgezet. De intentie van het project was een lichter en goedkoper alternatief te bieden voor bewindvoering.

F!X steunt op twee poten: budgetbeheer, geleverd door Bureau Schuldhulpverlening, en budgetcoaching, geleverd door Bindkracht10. Deze twee vormen van ondersteuning kunnen in samenhang of afzonderlijk worden ingezet.

In onderstaand schema worden de belangrijkste kenmerken van beschermingsbewind, budgetbeheer en budgetcoaching en de taken van de verschillende partijen naast elkaar gezet.

	beschermingsbewind	budgetbeheer	budgetcoaching
bewindvoerder	<i>regelt (administratie rond) inkomen en uitgaven zoals: betaling vaste lasten betaling incidentele rekeningen kan aankopen annuleren aangifte belasting + aanvragen toeslagen indienen statusformulieren bijstand afbetalen aan schuldeisers post afvangen</i>		
budgetbeheerder		<i>beheert "beheerrekening" controleert of inkomsten volgens verwachting bijgeboekt worden verzorgt betaling vaste lasten en reserveringen afbetaling schuldeisers</i>	
budgetcoach			<i>begeleidt klant naar financiële zelfstandigheid</i>
client	<i>verantwoordelijk voor vervullen van bv verschijningsplicht en sollicitatieplicht bij uitkeringen krijgt per week leefgeld</i>	<i>zelf verantwoordelijk voor regelen inkomen (statusformulier, belasting, aanvragen bijzondere bijstand) zelf post regelen krijgt per week leefgeld</i>	<i>werkt toe naar zelfstandig voeren van financiële huishouding</i>

Figuur 12 Bewind versus budgetbeheer versus budgetcoaching

Hoe gaat F!X in het werk

- Er komt een aanmelding van een klant met behoefte aan ondersteuning bij financiële zaken, bv vanuit de Financieel Expert in de Wijk, de Stips, vanuit hulpverlening etc.
- Na een eerste intake (voldoet cliënt aan basisvoorwaarden, bv woont hij in Nijmegen) wordt een MESIS test afgenomen. Met dit instrument worden motivatie, kennis, zelfinzicht en netwerk van de cliënt in beeld gebracht
- Op basis hiervan wordt bepaald wat voor vorm van ondersteuning geschikt is.
- Als dat F!X is wordt een afspraak voor de klant met een budgetcoach gemaakt
- Dan volgt een fase waarin de situatie geïnventariseerd wordt, een plan gemaakt, en indien gewenst budgetbeheer opgestart. In deze fase is het contact meestal intensief, 1x per week of 2 weken een afspraak.
- Als er ook voor budgetbeheer gekozen wordt maken cliënt, coach en beheerder samen een budgetplan, waarin ook keuzes gemaakt moeten worden om de uitgavenwensen binnen het budget te laten passen
- Bij budgetbeheer komen de inkomsten op een gemeentelijke rekening, worden daaruit de vaste lasten bepaald en zijn er reserveringen en leefgeld waarover een klant al dan niet kan beschikken. Kleine afwijkingen van het plan (tot €25 euro) kan een budgetbeheerder zelf “oplossen” maar bij grotere of regelmatige overschrijdingen bepaalt de budgetcoach hoe daar mee om te gaan.
- Via een traject van coaching wordt ernaar gestreefd de klanten weer financieel zelfstandig te maken. Gemiddeld komen klanten 1x in de 3,4 weken langs voor een gesprek.
- De lengte van die trajecten kan variëren, de lead ligt bij de klant, maar de coaches gaan er gemiddeld genomen van uit dat een traject minstens een jaar zal duren.
- Budgetbeheer duurt vaak minimaal een of twee jaar, tenzij de klant tussentijds om stoppen vraagt. Eenmaal per jaar is een evaluatiegesprek met klant, beheerder en coach, waarbij ook aan de orde komt of het beheer moet worden voortgezet.

Naast deze “hoofdlijn” (F!X coaching in combinatie met F!X beheer) zijn er ook nog varianten mogelijk: klanten van langdurig beheer die ofwel geen coaching hebben ofwel een andere vorm van ondersteuning (bv een stabilisatietraject van Bindkracht of begeleiding van de RIBW) of klanten die wel gecoacht worden maar geen budgetbeheer hebben.

Begroting en ambities F!X

Voor de coachingsactiviteiten geeft de gemeente Bindkracht10 een subsidie die in de bestaansperiode van F!X varieerde van €138.000 in 2014 tot €154.000 in 2019. De kosten van budgetbeheer worden betaald uit de begroting van Bureau Schuldhulpverlening. Bij de start in 2014 was het de ambitie jaarlijks 400 mensen via F!X te ondersteunen. Voor 2016 is dat cijfer naar beneden bijgesteld tot 310.

Wat precies met deze ambities wordt bedoeld wordt niet expliciet uitgelegd maar uit de bijlage van de Evaluatie Pilot F!X valt op te maken dat daarbij gedacht wordt aan:

- Verdeling naar soort ondersteuning:
 - 210 alleen budgetbeheer
 - 50 budgetbeheer en budgetcoaching samen
 - 50 alleen budgetbeheer

- Standcijfer of een jaarcijfer?
Met het cijfer wordt een standgegeven aan het begin/eind van het jaar bedoeld
(beginstand 310, instroom 50 uitstroom 50, eindstand 310)

Cijfers FIX

Administratieve beperkingen

De administraties van Bindkracht10 en Bureau Schuldhulpverlening bieden maar beperkte mogelijkheden om te analyseren wat de achtergrond van de doelgroep is, wat precies het aangeboden traject is en wat het resultaat van de interventie:

- Bindkracht10 en Bureau Schuldhulpverlening hebben afzonderlijke administraties waardoor het niet mogelijk is de klanten bij beide partijen in samenhang in beeld te brengen
- Zowel de door Bindkracht10 als Bureau Schuldhulpverlening opgeleverde gegevens hebben een beperkte inhoud.

Aantal cases Budgetbeheer

Bij Bureau SHV worden verschillende vormen van budgetbeheer uitgevoerd. Meestal gaat het om budgetbeheer in het kader van een schuldregeling. Dat geldt echter niet bij “langdurig beheer”, dat uitgevoerd kan worden voor klanten die ook budgetcoaching van Bindkracht10 ontvangen, klanten die door andere partijen begeleid worden (bv RIBW) of klanten zonder begeleiding.

In de cijfers voor langdurig beheer zijn de klanten die ook FIX-coaching hebben niet te onderscheiden.

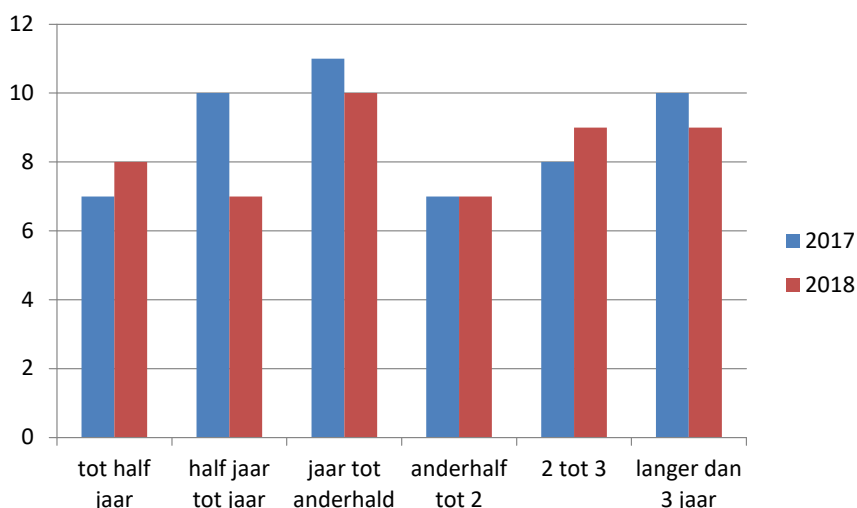
De afgelopen jaren lag het aantal openstaande gevallen voor langdurig budgetbeheer steeds rond de 100 waarbij de jaarlijkse in- en uitstroom rond de 50 schommelde.

	stand 1-1	in	uit	stand april
2017	112	54	53	
2018	113	35	50	
2019	98	16	11	103
waarvan begeleiding BK10				49

Figuur 13 Aantal openstaande gevallen, in en uitstroom langdurig budgetbeheer, bron: M1 afdeling Inkomen

Sinds begin van 2019 zijn de beheertaken voor klanten die ook coaching van Bindkracht10 krijgen bij één budgetbeheerder geconcentreerd. Daardoor zijn deze “combinatie-klanten” nu wat makkelijker te onderscheiden. In april 2019 hadden (handmatige telling) de helft van de langdurig beheerklanten ook budgetcoaching van Bindkracht 10. Over het algemeen zal het gaan om FIX-coaching maar het is ook mogelijk dat er een andere vorm van coaching is ingezet (JUST, stabilisatietraject)

Zowel de klanten die in 2017 en 2018 uitgestroomd zijn als het lopende bestand van 2019 kenden een gemiddelde duur van het budgetbeheer van ongeveer 2 jaar.

Figuur 14 Duur van beëindigde trajecten Langdurig Beheer, bron: registratie Inkomsten

Een belangrijk gemis in de cijfers die uit de MI komen is dat er geen inzicht geboden wordt in de redenen van beëindiging van het budgetbeheer: gaat een klant, met of zonder instemming van budgetbeheerder, zelfstandig verder, is de klant overgedragen aan een bewindvoerder, is de klant overleden of uit Nijmegen verhuisd? Deze gevallen zijn in de managementcijfers niet te onderscheiden.

Aantal cases Budgetcoaching

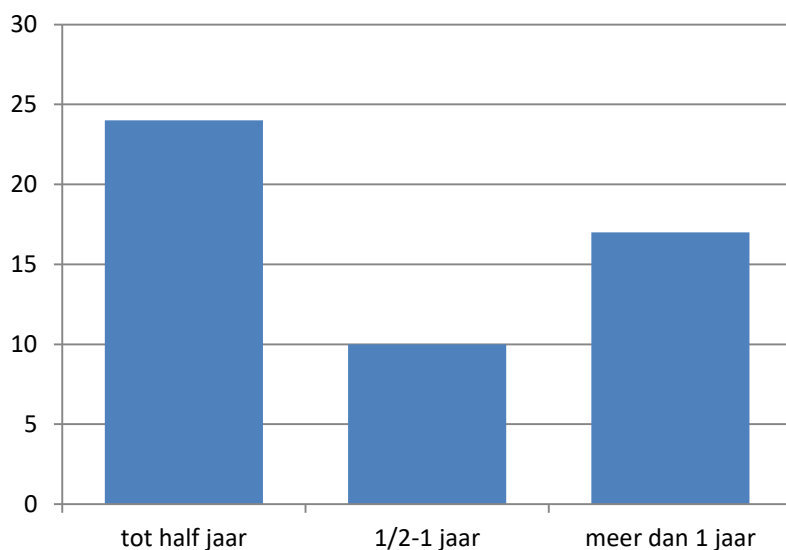
Ook de gegevens over de bij Bindkracht uitgevoerde coachingstrajecten zijn nog beperkt:

	1-1-2018	uitstroom	instroom	1-1-2019
totaal	67	51	45	61
waarvan <i>alleen coaching</i>		30		26
<i>coaching en beheer</i>		21		35

Figuur 15 Aantal cases FIX bij Bindkracht10, bron: BK10

Net als bij BSHV wordt bij Bindkracht10 niet gestructureerd vastgelegd of klanten naast budgetcoaching ook budgetbeheer hebben. In verdeling in bovenstaande tabel is een inschatting gemaakt op basis van dossiernamen.

Het aantal klanten waarvoor zowel coaching als beheer is is hier een stuk lager dan de inschatting vanuit budgetbeheer (35 versus 49). Deels kan dat verklaard worden doordat er ook klanten kunnen zijn die een niet-FIX vorm van coaching van BK10 hebben. Maar het verschil is erg groot om geheel hierop te schuiven.

Figuur 16 Trajectduur van in 2018 afgesloten coachingstrajecten, bron: BK10

Van de afgesloten cases liep bijna de helft korter dan een half jaar. Dit lijkt tegenstrijdig met de inschattingen van de budgetcoaches over de lengte van de trajecten (streven is 1 jaar maar wordt lang niet altijd gehaald). Bij navraag lichtten de budgetcoaches toe dat er vooral wanneer er sprake is van een klant met een ambulante begeleider de trajecten korter kunnen zijn. Dan wordt niet zozeer de klant gecoacht, maar wordt de ambulante begeleider geleerd om (samen met de klant) om te gaan met budgetbeheer.

De totale workload, het tegelijkertijd te coachen aantal klanten lijkt daarmee op 60-70 te liggen. Dit sluit ook aan bij de indicaties van budgetcoaches en teamleider: 32 klanten in het werkpakket van één coach, vuistregel 1 klant per contractuur. Bij de aanwezige capaciteit (2 a 3 consultants) kom je dan op een mogelijke workload van 60-90 klanten.

Uit de registratie is maar heel beperkt iets af te leiden over het resultaat van de trajecten. Van de 51 afgesloten cases in 2018 zijn er:

- 3 overgedragen
- 8 beëindigd, wat bv kan betekenen dat een klant niet meer verschijnt op afspraken
- 40 “afgerond”, wat betekent dat het traject op gezamenlijk initiatief beëindigd is, maar niets hoeft te zeggen over het resultaat

Vergelijking aantallen met ambitie

Zowel bij budgetbeheer als bij budgetcoaching liggen de aantallen aan het eind van het jaar (resp. ongeveer 100 en ongeveer 60) veel lager dan de ambities (resp. 260 en 100).

Voor de veronderstelling dat meer dan 200 cliënten met alleen budgetbeheer gesteund zouden worden wordt lang niet gehaald.

Ervaringen F!X

De ervaringen met F!X die in deze paragraaf beschreven worden zijn gebaseerd op gesprekken met medewerkers van de gemeente en Bindkracht10 (budgetcoaches, budgetbeheerder, coördinatoren) en cliënten (twee).

Achtergrond van problemen waarmee mensen bij F!X komen

De doelgroep klanten voor F!X omvat in principe mensen die gemotiveerd zijn om financieel zelfredzaam te worden maar daar op dit moment problemen mee hebben. Ze hebben vaak schulden maar over het algemeen zijn die nog niet zo hoog dat ze niet binnen een paar jaar af te betalen zijn.

F!X is maatwerk, dus (beperkt) afwijken van dit profiel kan voorkomen.

De redenen waarom mensen hulp nodig hebben, waarom ze bij F!X terecht komen hebben vaak te maken met:

- Gebrek aan overzicht, vooral bij grote veranderingen in het leven (baan kwijt, relatie verbroken, ziekte, verhuizing)
- Uit angst en schaamte worden problemen genegeerd, post niet opengemaakt
- Niet opgegroeid met financieel besef, “schulden horen bij het leven”
- Laaggeletterdheid en problemen met de digitale wereld
- Er is vaak sprake van schulden
- Aanmeldingen via ambulante begeleider
- Er is een beperkt aantal draaideurklanten, bv mensen die door een eerdere schuldregeling (uitsluitingstermijn) niet voor andere hulp in aanmerking komen.

Samenwerking tussen professionals

- Op praktisch en persoonlijk gebied is er een goede samenwerking tussen professionals van BSHV (budgetbeheerder) en BK10 (budgetcoaches)
- Een praktisch probleem is dat BSHV en Bindkracht10 eigen registratiesystemen hebben en over en weer geen inzicht in elkaars gegevens hebben. Op dit moment wordt er wel gewerkt aan een nieuw systeem bij BSHV waarmee klanten inzicht krijgen in hun budgetgegevens (en daarmee eventueel ook de budgetcoach)
- In het verleden was er na aanmelding en MESIS een aanmeldoverleg, waarin door verschillende medewerkers BSHV/BK10 de nieuwe klanten besproken werden: is die geschikt voor F!X, wat voor coachingsaanwijzingen zijn er, wat voor doelen zien we. Dit gaf houvast en een gezamenlijk doel, je kunt daarmee makkelijk overzicht houden. Jammer dat dit niet meer bestaat.
- Tussen budgetcoach en budgetbeheer/BSHV is er wel soms sprake van schurende doel/instellingen. De budgetcoach is vooral gericht op gedragsverandering. Daarvoor heeft de klant de lead, die zet het tempo. Je kunt wel doelen afspreken maar geen termijn. Bij gedragsverandering horen ook mislukkingen. De budgetbeheerder/BSHV hanteert strakkere beslispunten, vindt eerder dat je kunt zien of een traject goed of slecht loopt en of je het daarom moet afbreken
- Ook tussen budgetcoach en andere hulpverlening kunnen zich afstemmingsissues voordoen.
- Overdracht van budgetbeheer naar bewindvoering komt incidenteel voor, wanneer zich te veel/te vaak problemen voordoen. In contact met de bewindvoerder wordt dan een warme overdracht geregeld. Andersom, van bewind naar budgetbeheer, komt nauwelijks voor

Duur F!Xtrajecten en uitstroom

- Het is de intentie dat een coachingstraject ongeveer een jaar duurt. Vaak wordt deze termijn echter niet gehaald
- Als er sprake is van een sneller traject is dat vaak omdat de klant een ambulante begeleider heeft. Niet de klant wordt dan gecoacht, maar de begeleider leert omgaan met het budgetbeheer.
- Bij beheer wordt eens per jaar geëvalueerd hoe het gaat, en of voortzetting van beheer nodig/wenselijk is
- Bij budgetbeheer is een hapering in de inkomsten (geen uitkering omdat het statusformulier niet is ingeleverd, schuldeiser legt beslag op zorgtoeslag etc.) het meest voorkomende probleem. Wanneer er niet voldoende inkomsten zijn komen ook de geplande uitgaven in gevaar.
- Loslaten van (coachings)klanten is een probleem. Een abrupte overgang van coaching naar geen begeleiding is gevaarlijk. Daarom houden coaches klanten vaak nog een aantal maanden in portefeuille, voor een belletje na x maanden, zonder echte coaching, om de vinger aan de pols te houden
- Als alternatief daarvoor zou een traject voor langdurige begeleiding gewenst zijn (voor mensen die niet meer verder gecoacht moeten/kunnen/willen worden maar waarbij bij volledig op eigen benen staan toch risico van misgaan met zich meebrengt).
- Klanten kijken verschillend tegen uitstroom aan. Er zijn zowel klanten die het budgetbeheer graag willen beëindigen als klanten die bang zijn beheer en/of coaching los te laten

Waarde F!X zoals ervaren door cliënten

- F!X biedt snelle hulp
- F!X geeft rust, zowel doordat overzicht gezocht wordt maar ook omdat coaches rustig blijven
- Persoonlijk contact en persoonlijke band zijn belangrijk

Waarde F!X zoals ervaren door professionals

- F!X is een waardevol traject maar ook kostbaar. De waarde/opbrengst ligt (ook) in het voorkomen van grotere problemen later (schuldsregelingen)
- Administratie en financiën horen bij het leven
- Gericht op financiële zelfstandigheid en het(deels) behouden van financiële verantwoordelijkheid
- Zelfvertrouwen en zelfrespect werken ook door op andere levensterreinen

Kosten F!X

Het doel van onderstaande redenering is de kosten van F!X-trajecten, in relatie tot de kosten van bewindtrajecten in beeld te brengen. Daarvoor berekenen we in eerste instantie de kosten van deze trajecten per jaar.

Voor Budgetbeheer hanteren we daarbij de volgende uitgangspunten:

- De jaarlijkse kosten voor een gemeentelijke medewerker schaal 7 (budgetbeheerder) bedragen bijna €95.000, bestaande uit een loonsom van 53.505 en een opslag voor overhead van 77% (Voorstel GMT uurtarieven 2019)

- Het aantal klanten dat een medewerker aan kan is ongeveer 2*het aantal contracturen (inschatting bureauhoofd BSHV). Dat betekent dus 72 klanten per budgetbeheerder

Bij elkaar betekent dit dat het ongeveer €1300 euro kost om een jaar budgetbeheer aan te bieden.

Voor FIX-coaching gaan we uit van de volgende uitgangspunten:

- De gemeente betaalt in 2019 €155.000 aan Bindkracht 10 voor FIX-coaching
- De capaciteit te coachen klanten ligt tussen 60 en 90 (zie boven)

Bij elkaar betekent dit dat de prijs voor een jaar FIX-coaching varieert van €1700 (bij een mogelijke capaciteit van 90) tot €2600 (bij een mogelijke capaciteit van 60).

De kosten van bewind zijn heel helder en vastgelegd in tariefafspraken. Die variëren van €110 per maand voor 1-persoonshuishoudens zonder problematische schulden tot €172 voor 2-persoonshuishoudens met problematische schulden.

Gemiddeld (betalingen december 2018) betaalt de gemeente €127 per maand voor een cliënt, op jaarbasis €ruim €1500.

Naast de maandelijkse vergoeding heeft een bewindvoerder bij start van een bewindtraject recht op €600-700 aan intakekosten.

		kosten	
FIX	budgetbeheer	€	1.300
	coaching		€1.700-€2.600
	beiden		€3.000-€3.900
bewind	1persoon normaal	€	1.320
	2 persoon normaal	€	1.608
	1 persoon problematische schulden	€	1.728
	2 persoon problematische schulden	€	2.064
	feitelijk betaald door gemeente	€	1.524

Figuur 17 Vergelijking jaarkosten FIX versus bewind

Financiële conclusies:

- Een klant die alleen budgetbeheer, uitgevoerd door de gemeente, heeft is voor de gemeente iets goedkoper dan een gemiddelde bewindklant. Het verschil wordt kleiner wanneer je in aanmerking neemt dat klanten met problematische schulden niet voldoende geholpen kunnen worden met alleen budgetbeheer en je de kosten dus beter zou kunnen vergelijken met die van “normale” bewindsklanten
- Een jaartraject van budgetbeheer gecombineerd met budgetcoaching is ongeveer eens zo duur als een jaar bewindvoering. Voor een afweging of deze investering financieel de moeite waard is moet je in overweging nemen:
 - wat de gemiddelde lengte van een FIXtraject is. De cijfers van budgetbeheer wijzen op 2 jaar, de indicaties van de FIX-coaches op minimaal een jaar.

- o hoeveel van de klanten van F!X zonder F!X in bewind zouden zijn gekomen (geen indicatie aanwezig)
- o hoeveel van de klanten van F!X na het F!X-traject blijvend uit de financiële hulpverlening/bewind blijven (geen indicatie aanwezig)

In onderstaande figuur een aantal indicatieve scenario's die zijn doorgerekend. Daarbij zijn de volgende aannames zijn gedaan:

- Er zijn twee soorten F!X-trajecten doorgerekend: een dat bestaat uit zowel budgetbeheer (2 jaar) als coaching (1 jaar), en een dat alleen uit een jaar coaching bestaat
- Voor de kostprijs van een jaar F!X-coaching is uitgegaan van €2600 (subsidiebedrag/60)
- Bij de opbrengst (de bespaarde kosten van bewind) is uitgegaan van het gemiddeld door de gemeente betaald tarief + intakekosten in het eerste jaar
- De opbrengst, in eerste instantie het voorkomen van instroom in bewind, is afhankelijk van het aandeel van de cliënten dat zonder F!X in bewind gegaan zou zijn, en het aandeel waarbij dat duurzaam voorkomen is. Voor beide ontbreken gegevens. Bij de zwaardere trajecten rekenen we met een hogere opbrengst (driekwart dan wel de helft van alle cliënten zou zonder F!X in bewind zijn gekomen en komt dat nu duurzaam niet) dan bij de trajecten met alleen coaching (de helft en 25%)

	2 jaar budgetbeheer 1 jaar coaching opbrengst: bij 50% is bewind duurzaam voorkomen			2 jaar budgetbeheer 1 jaar coaching opbrengst: bij 75% is bewind duurzaam voorkomen		
	investering	opbrengst	cumulatief saldo	investering	opbrengst	cumulatief saldo
jaar 1	€ 3.900	€ 1.062	€ -2.838	€ 3.900	€ 1.593	€ -2.307
jaar 2	€ 1.300	€ 762	€ -3.376	€ 1.300	€ 1.143	€ -2.464
jaar 3		€ 762	€ -2.614		€ 1.143	€ -1.321
jaar 4		€ 762	€ -1.852		€ 1.143	€ -178
jaar 5		€ 762	€ -1.090		€ 1.143	€ 965
jaar 6		€ 762	€ -328		€ 1.143	€ 2.108
	geen budgetbeheer 1 jaar coaching opbrengst: bij 25% is bewind duurzaam voorkomen			geen budgetbeheer 1 jaar coaching opbrengst: bij 50% is bewind duurzaam voorkomen		
	investering	opbrengst	cumulatief saldo	investering	opbrengst	cumulatief saldo
jaar 1	€ 2.600	€ 531	€ -2.069	€ 2.600	€ 1.062	€ -1.538
jaar 2		€ 381	€ -1.688		€ 762	€ -776
jaar 3		€ 381	€ -1.307		€ 762	€ -14
jaar 4		€ 381	€ -926		€ 762	€ 748
jaar 5		€ 381	€ -545		€ 762	€ 1.510
jaar 6		€ 381	€ -164		€ 762	€ 2.272

Al bij al:

Er zijn geen grote financiële winsten te verwachten, zeker niet de eerste jaren.

De mate waarin instroom in bewind succesvol voorkomen is erg belangrijk voor de opbrengst op langere termijn.

Maar ingezet in de juiste gevallen zijn de potentiële verdiensten van Fix groot: je biedt mensen de kans hun financiën en administratie zelf te voeren en zo zelfstandig in het leven te staan. Op termijn kan dat dan ook op besparingen voor bewindsvoeringskosten en op aanpalende terreinen kunnen leiden (bv minder bijstandsuitkeringen).

Bevordering financiële zelfredzaamheid bij uitstroom

Bewindvoerders hebben als primaire taak het beheer van onder bewind gestelde goederen. Zij leggen hierover jaarlijks verantwoording af bij de rechter via de Rekening en Verantwoordingsrapportage. Bij problematische schulden hebben zij ook een taak in stabilisatie, toeleiding naar schuldhulpverlening en eventueel minnelijke trajecten zelf regelen. Sinds 2014 hebben bewindvoerders wettelijk gezien nadrukkelijker een rol in het begeleiden van onderbewindgestelden naar financiële zelfredzaamheid. Maar deze taak is niet nader gespecificeerd. De bewindvoerders leggen hierover elke 5 jaar, of eerder indien de rechter zo bepaalt, verantwoording af. De rechter toetst hierop om te zorgen dat het bewind eindigt zodra dit kan.

In oktober 2017 is tussen bureau Schuldhulpverlening (BSHV) en enkele bewindvoerders besproken hoe bewindvoerders afbouw en financiële zelfredzaamheid kunnen bevorderen, met name bij de groep met problematische schulden die lang onder bewind staat. En of en hoe gemeente daarbij kan ondersteunen.

Een bewindtraject bij problematische schulden duurt volgens bewindvoerders al gauw 4 jaar. Een gemiddeld traject duurt 5 tot 7 jaar, en bij uitsluitingsproblematiek voor een schuldsanering (5 of 10 jaar) duurt bewind dus al gauw 9 tot 14 jaar of nog langer. Doordat de bewindvoerder gedurende het bewind alle post afvangt, de rekeningen en schulden betaalt, toeslagen aanvraagt en aangiftes doet, is er voor de onderbewindgestelde nauwelijks mogelijkheid de benodigde financiële basisvaardigheden bij te houden, te oefenen of aan te leren. Informatie over wijzigingen in regelingen en de toenemende digitalisering gaan deels aan de onderbewindgestelde voorbij. Voor het zelfstandige beheer van financiën is het daarom nodig dat allerlei basisvaardigheden en financiële vaardigheden worden opgefrist dan wel aangeleerd.

Uit het overleg ontstond een pilot bevordering financiële zelfredzaamheid, waaraan 3 bewindvoerderskantoren (Melse Wassink, Unidos en Elden Bewindvoering) en BSHV meewerkten.

Pilot bevordering financiële zelfredzaamheid

In de samenwerkingspilot tussen gemeente en bewindvoerders ter bevordering van de financiële zelfredzaamheid is de bewindvoerder verantwoordelijk voor het organiseren en faciliteren van het afbouwtraject. De onderbewindgestelde oefent stapsgewijs met steeds meer en steeds ingewikkeldere financiële taken. Gemeente Nijmegen ondersteunt het afbouwtraject op verzoek van bewindvoerder door inzet van Mesis, budgetcoaching, en/of een compacte budgettraining.

Bij voorkeur wordt in het afbouwtraject gewerkt volgens de volgende werkwijze:

- Gesprek bewindvoerder met cliënt over mogelijkheid en inhoud van afbouwfase, 3 a 4 maanden voor einde schuldenregeling
- Gedurende 2-9 maanden geleidelijke overheveling van financiële verantwoordelijkheden naar cliënt (eerst leefgeld van week naar maand, dan kleine betalingen verrichten, dan steeds meer betalingen en taken verrichten). Een volgende stap wordt pas ingezet als aan een eerder stap wordt voldaan.

- Beëindiging bewind.
- Totale duur van het afbouwtraject circa 6-12 maanden.

De bewindvoerder kan het traject altijd stoppen als blijkt dat het onverantwoord is om verder te gaan.

Gemeente ondersteunt dit afbouwtraject eventueel dmv:

- Meting dmv Mesis (door gemeente) waarmee het huidige gedrag, de motivatie, vaardigheden en leerbaarheid van onderbewindgestelde gemeten kan worden
- Budgettraining “Zelf aan de slag”
- Budgetcoaching

Het moment van inzet van de gemeentelijke middelen is niet vast omschreven.

De werkwijze van de pilot is in april 2018 via de Nieuwsbrief bewindvoerders van Bureau Schuldhulpverlening beknopt gecommuniceerd en de gemeentelijke tools werden daarmee opengesteld voor breder gebruik. In juli 2018 zijn de ervaringen met de budgetcursus met de 3 bewindvoerders uitgewisseld en zijn enkele verbeterpunten benoemd. De werkwijze werd daarna breder gepromoot bij een bijeenkomst met bewindvoerders en in de nieuwsbrief in 2019. Tevens is de budgettraining opengesteld voor cliënten van gemeentelijke budgetbeheerders.

Opzet, doelgroep en werkwijze budgettraining

De budgettraining/uitstroomcursus “Zelf aan de slag” is een compacte groepscursus die enkele handvatten biedt om het regelen van financiën weer zelf op te pakken. De cursus wordt sinds begin 2018 gegeven door 2 preventiemedewerkers van Bureau Schuldhulpverlening aan een groep van maximaal 8 tot 10 deelnemers. In 4 of 5 wekelijks opvolgende bijeenkomsten van elk 2 uur worden de volgende onderwerpen behandeld:

- Het omgaan met, en ordenen van (digitale) post van de eigen financiële administratie;
- Digitale communicatie met instanties en de overheid d.m.v. DigiD
- Inzicht in eigen inkomsten en uitgaven per maand, opstellen van een maanbegroting;
- Vuistregels voor betalingsverkeer en welke hulpmiddelen je daarbij gebruikt
- Het leren budgetteren van nieuwe wensen voor uitgaven;
- Informeren over hulpadressen en mogelijkheden van vrijwillig budgetbeheer of coaching na beëindiging van bewind

De training is bedoeld als onderdeel van een afbouwtraject waarin met het geleerde geoefend kan worden, en niet als losstaande methode waarmee deelnemers na afloop volledig financieel zelfredzaam zijn.

Beoogde doelgroep voor budgettraining

De beoogde doelgroep van cliënten waarbij deze cursus het meest aansluit:

- bevindt zich al langere tijd in een stabiele financiële situatie;
- heeft de schulden afgelost, of bijna afgelost;
- is leerbaar (is niet lichamelijk of psychisch beperkt op dit vlak);

- is gemotiveerd om de financiën anders aan te pakken dan voorheen, staat open voor het aanleren van nieuwe werkwijzen;
- doet vrijwillig mee aan de training;
- kan functioneren in een groep, heeft beperkte individuele aandacht nodig;
- beheerst algemene basisvaardigheden zoals een redelijk niveau van spreken en schrijven van Nederlands en basale digitale vaardigheden (zelfstandig kunnen mailen, informatie opzoeken op internet en internetbankieren);
- heeft de beschikking over zijn budgetplan, internet thuis, een internetbankrekening en zijn persoonlijke Digid.

Werkwijze Budgettraining

- Aanmelding: door bewindvoerders wordt een aanmeldformulier en toestemmingsformulier van de onderbewindgestelde toegestuurd aan de gemeentelijke preventiemedewerker;
- Mesis meting: deze vindt plaats op kantoor gemeente voorafgaand aan de start van de trainingen: gedrag, motivatie, vaardigheden en leerbaarheid van onderbewindgestelde worden gemeten en besproken met onderbewindgestelde door preventiemedewerker;
- Selectie deelnemers door preventiemedewerker aan de hand van aanmeldformulier, Mesis meting en gesprek;
- Budgettraining: 4 a 5 bijeenkomsten;
- Uitreiking certificaat van deelname, bij het volgen 4 van de 5 trainingen. Het certificaat is geen diploma, of beoordeling van de financiële vaardigheden van deelnemer;
- Beknopt verslag per deelnemer aan bewindvoerder en deelnemer na afloop door preventiemedewerker mbt verloop van de deelname en eventuele ontwikkelpunten.

Deze evaluatie is vooral gericht op de rol van de budgettraining bij uitstroom van huishoudens die onder bewind staan. Daarom is niet gekeken naar aanmelding, selectie en afbouwtrajecten van cursisten afkomstig uit budgetbeheer.

Cijfers budgettraining

Administratieve beperkingen

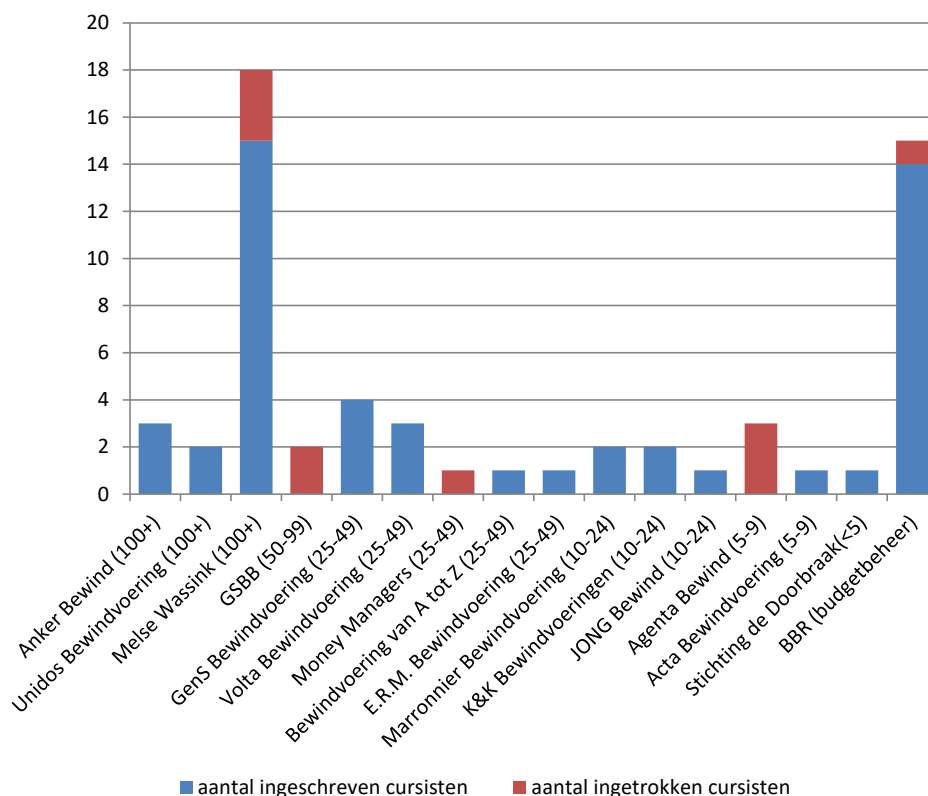
- Bij aanvang van de budgettraining is besloten dat resultaten van cursisten niet opgeslagen zouden worden in de gemeentelijke klantsystemen. Er is ook geen gestructureerd projectarchief gemaakt in het kader van een eventuele toekomstige evaluatie. Zodoende zijn de door preventiemedewerkers aangeleverde geanonimiseerde gegevens (kenmerken doelgroep, resultaten Mesis, verslagen van cursisten) beperkt.
- In het kader van bescherming persoonsgegevens en de beperkte toestemming die vooraf gevraagd is aan cursisten voor uitwisseling van persoonsgegevens konden persoonskenmerken van individuele cliënten (zoals reden en datum van instellen bewind, gezinssituatie, inkomen etc., duur van bewind, datum van uitstromen uit bewind) niet opgevraagd worden bij bewindvoerders of uit gemeentelijke systemen gehaald worden. Zodoende konden cijfers van de budgettraining door

O&S zeer beperkt gekoppeld worden aan persoonskenmerken van deelnemers of uitstroomgegevens.

Aantal deelnemers

Tussen februari 2018 en april 2019 is 6 keer een budgettraining georganiseerd. Hiervoor werden via 15 verschillende bewindvoerderskantoren en via Budgetbeheer van bureau Schuldhulpverlening (BBR) in totaal 60 mensen aangemeld. Een deel hiervan (17 %) meldde zich weer af voor de start van de cursus, waardoor er 50 deelnemers overbleven. Van de 50 deelnemers werden 36 cursisten aangemeld vanuit bewindvoerderskantoren en 14 vanuit BBR.

In totaal stonden bij de startdatum van de trainingen 36 deelnemers ingeschreven vanuit 15 van de 177 verschillende bewindvoerderskantoren met Nijmeegse cliënten. Zowel de kantoren met veel Nijmeegse cliënten (meer dan 100) als met kleinere aantallen hebben gebruik gemaakt van de mogelijkheid van de budgettraining. Wat opvalt, is dat de bewindvoerderskantoren met veel Nijmeegse cliënten niet automatisch een groter aantal cursisten leverde. Ook als een kantoor relatief veel Nijmeegse cliënten met problematische schulden had leidde dit niet automatisch tot meer aanmeldingen. Dit kan te maken hebben met de klantenpopulatie per bewindvoerder, die sterk kan verschillen, zowel mbt achtergrond van cliënten als wel met de fase van bewind. Maar ook de bekendheid van bewindvoerders met de mogelijkheden van de training kan een rol spelen.

Figuur 18 Aantal ingeschreven en weer teruggetrokken cursisten bij startdatum training per bewindvoerderskantoor en vanuit budgetbeheer. Bij bewindvoerderskantoren staat tussen haakjes een indicatie van het aantal Nijmeegse cliënten van dat kantoor.

Welke aantal deelnemers kun je verwachten?

Is een aantal van 36 deelnemers in ruim een jaar tijd veel of weinig? Hoeveel potentiële kandidaten voor de training zijn er eigenlijk? Om hier een idee van te krijgen berekenen we op twee manieren hoe groot de groep potentiële deelnemers (bij bewindvoerders) is.

Benadering 1:

De 15 deelnemende bewindvoerderskantoren hadden in totaal 713 Nijmeegse cliënten met bijzondere bijstand onder hun hoede in 2018, waarvan 398 met problematische schulden. Bewindvoerders selecteerden 36 cliënten voor de 6 cursussen in ruim 1 jaar tijd. Er werden door BSHV geen cursisten geweigerd. Daarmee selecteerden bewindvoerders ongeveer 5% van hun Nijmeegse cliëntenbestand (van cliënten met bijzonder bijstand) voor een afbouwtraject en uitstroom. Dit komt dicht bij de minimaal geschatte 6% van de totale populatie bewindgevoerden die door bewindvoerders als veranderbaar worden beschouwd/met potentie voor financiële zelfredzaamheid, aldus het rapport van Bartels (zie ook figuur 11).

Benadering 2:

In 2018 stroomden volgens cijfers van de rechtbank in Nijmegen 244 mensen uit bewind.

Lang niet al deze mensen horen tot de doelgroep van de budgettraining:

- Landelijk gezien is 60% van de uitstroom vanwege overlijden of verhuizing. Cijfers specifiek voor Nijmegen zijn niet bekend
- De uitstroom betreft niet alleen mensen die (betaald vanuit de bijzondere bijstand) onder professioneel bewind staan, maar ook gevallen van familiaal of zelf gefinancierd bewind

Samengevat zou dan misschien 25-30% van de uitstromers in aanmerking kunnen komen voor de budgettraining

Al bij al wijst dit erop dat de groep potentiële deelnemers niet zo groot is, een aantal van rond de 50 kandidaten per jaar lijkt realistischer dan enkele 100-en deelnemers te verwachten.

Matige opkomst

De opkomst tijdens de training was matig. Van de 50 deelnemers verschenen 8 personen alsnog in het geheel niet. Bij 2 van de 6 trainingen kwam zelfs 1/3 deel van de cursisten in het geheel niet opdagen. Relatief kwam dit vaker voor bij cursisten vanuit BBR dan vanuit de verschillende bewindkantoren. In een enkel geval werd op de dag van de training afgemeld, maar dan kon de plek niet meer ingevuld worden door een andere cursist. Hierdoor kwam het aantal deelnemers in de groep ruim onder de maximale capaciteit van de groep uit. In één geval bleven er slechts 4 deelnemers over, waarbij in de loop van de training er ook nog 2 deelnemers zich afmeldden wegens ziekte of werk. Ook bij de andere trainingen waren cursisten regelmatig afwezig vanwege ziekte, geen oppas voor of ziekte van kinderen of vanwege werkverplichtingen.

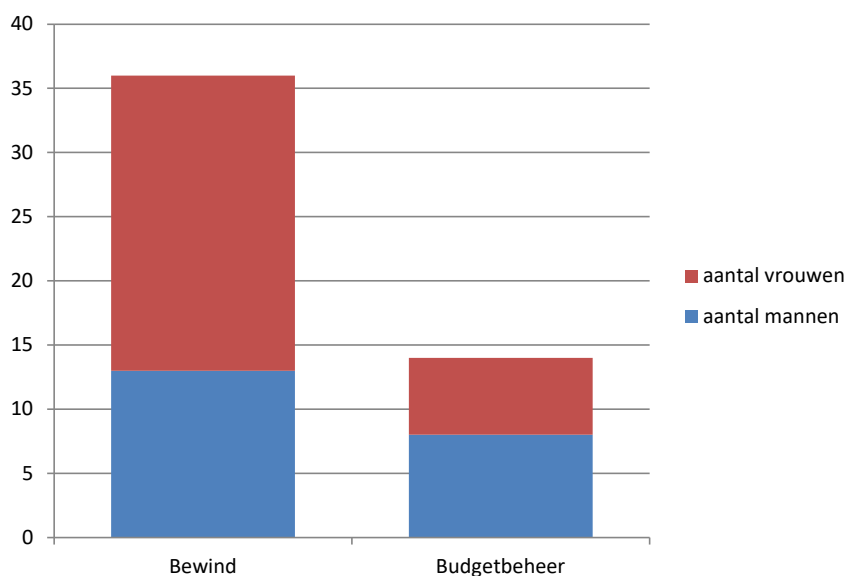
Al met al was het opkomstpercentage van de 50 deelnemers 60% en deden gemiddeld slechts 5 deelnemers mee per trainingsdag. De training werd altijd door 2 preventie-medewerkers gegeven, ongeacht het aantal deelnemers. Gezien het soms lage of juist verschillende niveau van cursisten was een dubbele bezetting wel nodig.

aantal aangemelde cursisten	60
aantal ingeschreven cursisten op startdatum	50
aantal cursisten dat minimaal 1 cursusdag aanwezig was	42
opkomst percentage (van ingeschreven cursisten)	60 %
opkomst percentage van cursisten die minimaal 1 cursusdag aanwezig waren	72 %

Figuur 20 Aantal deelnemers aan 6 budgettrainingen en opkomstpercentages

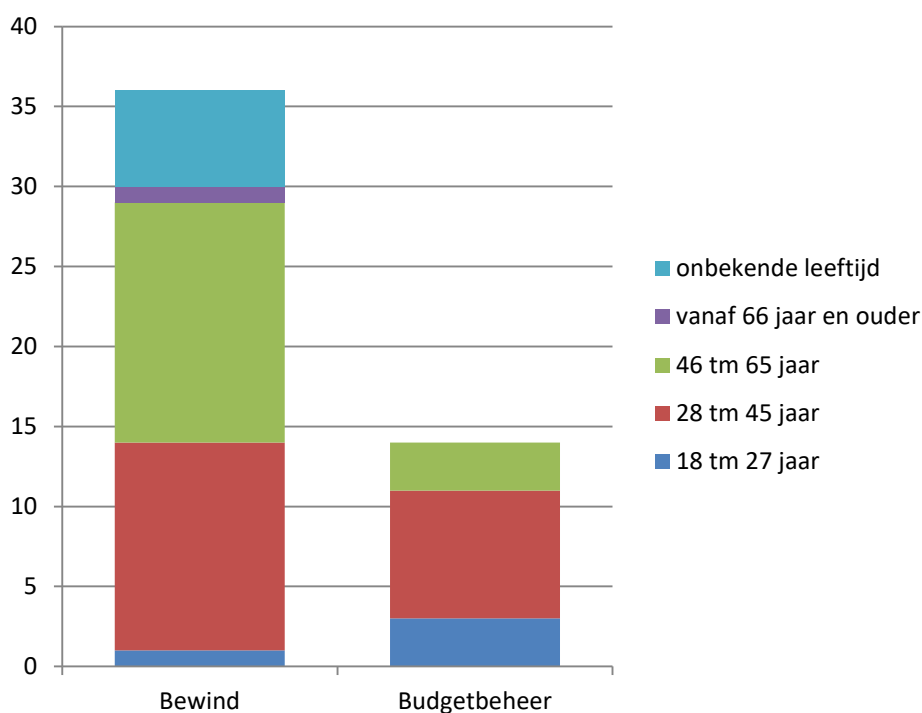
Kenmerken van deelnemers

In totaal namen 21 mannen en 29 vrouwen deel aan de 6 trainingen. Vanuit bewindvoederskantoren deden relatief meer vrouwen (23) dan mannen (13) mee. Vanuit budgetbeheer werden ongeveer evenveel vrouwen (6) als mannen (8) aangemeld.

Figuur 21 Aantal mannelijke en vrouwelijke cursisten naar herkomst van aanmelding (bewind of budgetbeheer)

De gemiddelde leeftijd van de 50 cursisten is 39 jaar, waarbij opvalt dat de aangemelde cursisten vanuit bewind (voor zover geregistreerd) gemiddeld iets ouder zijn (46 jaar) dan die vanuit budgetbeheer (38 jaar).

Figuur 22 Leefstadium van deelnemers naar herkomst van aanmelding (vanuit bewind of vanuit budgetbeheer)

Van de achtergrond van cursisten is weinig bekend (grond van toekenning van het bewind, inkomen, duur van het bewind etc.). Zo werd niet geregistreerd of deelnemers aan de training problematische schulden hadden (gehad), en of zij gebruik maakten van bijzondere bijstand, maar dit is wel waarschijnlijk.

Uitstroom na budgettraining

Cliënten die vanuit bewindvoederskantoren een budgettraining hebben gevolgd worden door BSHV niet gevolgd mbt het uitstromen uit bewind. Bij navraag bij 3 deelnemende bewindvoeders bleek het grootste deel van de cursisten in juni 2019 inmiddels uitgestroomd te zijn uit bewind. In hoeverre de budgettraining hieraan had bijgedragen kon niet worden vastgesteld. Ook waren geen specifieke gegevens beschikbaar over de duur of aard van een afbouwtraject. Bewindvoeders gaan verschillend om met registratie van afbouwactiviteiten.

Ervaringen budgettraining en afbouwtraject

De ervaringen met de budgettraining die in deze paragraaf beschreven worden zijn gebaseerd op gesprekken met medewerkers van de gemeente, 3 bewindvoeders, en 2 cursisten. Het afbouwtraject bij bewindvoeders is niet specifiek geëvalueerd, maar kwam zijdelings in beeld. Ervaringen van budgetbeheerders zijn niet meegenomen.

Samenwerking tussen professionals

- Op persoonlijk gebied is er een prettige samenwerking tussen bewindvoeders en preventiemedewerkers van BSHV
- Er zijn 177 bewindvoederskantoren voor Nijmeegse cliënten actief. BSHV voert overleg met een deel van deze kantoren en informeert de rest via een nieuwsbrief. In de praktijk blijken de bewindvoeders niet allemaal dezelfde informatie te

hebben over de budgettraining en de relatie met een afbouwtraject. Er is geen uitgebreide informatie/flyer beschikbaar.

- Planningsproblemen, gebrek aan informatie bij bewindvoerders en preventiemedewerkers en het ontbreken van selectie zorgen voor instroom van niet geschikte cursisten. Ook een gebrek aan aanmeldingen speelt mee. In de praktijk worden alle aangemelde cursisten toegelaten tot de training.
- Preventiemedewerkers hebben het aanmeldformulier nodig voor selectie van geschikte cursisten en om een interessante training te kunnen bieden op niveau van deelnemers. Voor bewindvoerders is niet duidelijk dat de genoemde vaardigheden op het aanmeldformulier min of meer trainingsvereisten zijn. Doordat het niveau van cursisten vaak lager is dan gewenst, blijkt een intensieve begeleiding van 2 medewerkers nodig, wat de training duur maakt.
- Doordat het inplannen van de Mesis meting te veel tijd kostte wordt de cursisten nu gevraagd deze thuis in te vullen. Niet alle cursisten werken mee aan de meting, interpreteren vragen verkeerd, of zijn niet digitaal vaardig genoeg om de test uit te voeren. Regelmatig is er geen Mesis meting. Bewindvoerders hebben twijfels bij de betrouwbaarheid van de thuismeting. Bewindvoerders geven aan onvoldoende zicht te hebben op de data van trainingen of horen deze pas vlak voor start van de training.
- Bewindvoerders zijn blij met alle informatie van preventiemedewerkers over motivatie, gedrag en vaardigheden van hun cliënten. De huidige informatie in het verslag is wel vrij summier en er wordt geen melding gemaakt van de uitkomsten van de Mesismeting. Sommige bewindvoerders kennen Mesis niet of weten niet hoe zij dit kunnen inzetten.
- Er is geen afstemming over het geschikte moment van deelname aan de budgettraining. Sommige bewindvoerders sturen cliënten aan het begin van hun afbouwtraject, anderen sturen cliënten aan het einde van de afbouwfase wanneer zij eigenlijk nog weinig te leren hebben. Hierdoor is het niveauverschil tussen cursisten soms te groot om een voor iedereen interessante training aan te kunnen bieden.
- Het bevorderen van financiële zelfredzaamheid door bewindvoerders is een taak die nog in ontwikkeling is en waar bij gebrek aan duidelijke wettelijke richtlijnen elke bewindvoerder een eigen invulling aan geeft. Er wordt wel steeds vaker gewerkt met een afbouwtraject aan het einde van bewind, maar de concrete invulling verschilt per bewindvoerder. De bewindvoerder faciliteert de onderbewindgestelde door tools in te zetten waarmee hij kan oefenen. Het afbouwtraject start meestal na einde van de schuldregeling. De motivatie om nog lang onder bewind te blijven is dan meestal vrij laag. Dit gegeven draagt niet altijd bij aan een enthousiaste deelname aan de training.
- De mate waarin de bewindvoerder tijdens de afbouwfase als coach optreedt, verschilt per bewindvoerder en hangt samen met beschikbare tijd en capaciteit. Het aanleren van vaardigheden zoals internetbankieren, aanvragen van toeslagen, invullen van formulieren etc. beschouwen zij niet als hun taak. Ook de rechter beschouwt de bewindvoerder niet als hulpverlener. Maar vaak is er geen hulpverlener in beeld die deze specifieke coachingstaken op zich neemt. Een hulpverlener is bijvoorbeeld gespecialiseerd in verslavingszorg en beschikt niet over de benodigde kennis op financieel of digitaal vlak. En soms is samenwerking

tussen hulpverlener en bewindvoerder niet goed, en kiest de hulpverlener partij voor de onderbewindgestelde om de relatie niet te schaden.

- Bewindvoerders geven aan dat zij van sommige cliënten pas in de afbouwfase, bij de oefeningen, een preciezer beeld krijgen welke (basis)vaardigheden ontbreken. Zij zijn niet bevoegd om op dat moment adequate hulp in te kopen om de ontbrekende vaardigheden aan te leren. Voor hen is niet altijd duidelijk in hoeverre financiële coachingstaken al bij een hulpverlener zijn ingekocht. Vanuit gemeenten krijgen zij hier geen informatie over. De budgettraining is de enige direct beschikbare gratis training waarvan zij gebruik maken voor Nijmeegse cliënten.
- Bewindvoerders kennen het Nijmeegse aanbod van gemeentelijk of vrijwillige coaching mogelijkheden onvoldoende, of hebben weinig vertrouwen in het kennisniveau van geboden hulp. Om die reden is het soms verleidelijk cliënten naar de training te sturen die mogelijk niet vaardig genoeg zijn om daaraan deel te nemen. Ook de druk vanuit cliënten zelf, hulpverleners of familie van cliënten om de budgettraining te mogen volgen speelt mee. Bewindvoerders gaan daar verschillend mee om. Soms worden cliënten gestuurd met het doel hen te laten ervaren dat zij nog niet financieel zelfredzaam zijn, dit gebeurt zonder overleg met gemeente.
- Hoewel bij de start van de pilot de optie van budgetcoaching nadrukkelijk aan de orde is geweest als ondersteuningsmogelijkheid, wordt deze om onbekende redenen niet ingezet.
- De rechter beoordeelt het volgen van de budgettraining, ongeacht het resultaat, soms als afdoende training waarmee een cliënt zelfredzaam kan worden en beëindigd het bewind na de training, ongeacht de duur van een afbouwtraject waarin geoefend kan worden. Client krijgt van de rechter steeds vaker het voordeel van de twijfel wanneer zij uit bewind willen, ook wanneer de bewindvoerder ernstige twijfels heeft over de zelfredzaamheid. Het kwam voor dat zowel preventiemedewerker als bewindvoerder twijfels hadden over de zelfredzaamheid van cursisten en dat toch het bewind werd beëindigd. Het lijkt daarmee belangrijker te worden om al eerder tijdens de schuldenregeling te beginnen met het aanleren van vaardigheden en/of te zoeken naar mogelijkheden voor nazorgtrajecten.

Waarde budgettraining voor cursisten

- Groepstraining in een kleine groep wordt als prettig ervaren, cursisten wisselen onderling tips uit
- Cursisten krijgen vooraf weinig informatie over de budgettraining en kunnen om die reden moeilijk zelf beoordelen of deze aansluit bij hun behoefte.
- Een 66-jarige cursist met weinig digitale ervaring had de verwachting en motivatie dit in de training wel te leren, maar heeft zijn digitale vaardigheden niet kunnen verbeteren. Cursist had ook moeite met alle regelingen en hoe daar gebruik van te maken. Dit vormde geen onderdeel van de training. Deze cursist had jaren geleden ook al een soortgelijke budgettraining in groepsvorm van de gemeente gevolgd, en daar naar eigen zeggen weinig profijt van gehad. Hij gaf zelf aan moeite te hebben met leren, en veel individuele begeleiding nodig te hebben. Er was wel sprake van een afbouwtraject, maar vanwege zijn beperkte digitale vaardigheden (oa niet kunnen internetbankieren, nauwelijks kunnen mailen) zat

daar weinig vordering in. Hij had zelf geen zicht op mogelijke individuele hulp. Vanwege zijn inmiddels goede financiële situatie was het niet duidelijk of deze cursist gebruik zou kunnen maken van gemeentelijk budgetbeheer of budgetcoaching (deze vraag was in behandeling).

- Een 35-jarige cursiste gaf aan geleerd te hebben van de aangeboden stof en van andere cursisten, zoals het opzoeken van digitale informatie bij instanties. In haar geval eindigde het bewind op haar verzoek direct na het volgen van de training, ivm een wijziging in haar privésituatie. Het afbouwtraject duurde om die reden slechts 1 maand. Zij gaf in het interview aan dat zij moeite had om financieel overzicht te houden en paste het geleerde niet toe. Zij wilde wel hulp, maar wist niet waar zij die kon vragen, wilde geen budgetbeheer of bewind.
- Tijdens de training wordt gesproken over mogelijke hulp bij financiële problemen. Toch zeiden beide cursisten niet te weten bij welke instanties zij zelf laagdrempelige hulp konden vragen wanneer zij er niet meer uit zouden komen. Bewind leek voor hen de enige optie, en die is niet aantrekkelijk. In de cursusmap staan alleen adressen, maar niet welke hulp er te krijgen is.

Kosten budgettraining

Om de kosten van budgettraining in relatie te zien tot kosten voor budgetcoaching en bewindvoering is een berekening gemaakt, aangezien er vanuit BSHV geen begroting beschikbaar is voor de kosten. De kosten per deelnemer zijn bepaald door de werkelijk gemaakte kosten per training af te zetten tegen de daadwerkelijke aantallen deelnemers per training.

Daarbij is uitgegaan van de volgende uitgangspunten:

- Voor het aantal deelnemers per cursus werd gerekend met het aantal cursisten dat minimaal 1 keer aanwezig was.
- Elke training werd voorbereid en begeleid door 2 gemeentelijke medewerkers (preventiemedewerkers BSHV, schaal 9). Er is gerekend met het uurtarief inclusief overheadkosten zoals vastgesteld door het GMT van €93 per uur (voorstel GMT uurtarieven 2019).
- Preventiemedewerkers besteedden naar eigen inschatting 64 uur en 72 uur per training van respectievelijk 4 en 5 bijeenkomsten. Er waren 3 trainingen van 4 bijeenkomsten en 3 van 5 bijeenkomsten. Hierbij werden uren meegerekend voor intake en voorbereiding (uitnodigen, herinneren, nabellen bewindvoerders, zaalplanning etc.), het geven van de cursus, en nazorg en verslag.
- Voor de cursusmaterialen werd gerekend met €25 per aanwezige cursist voor een cursusmap en USB-stick (inschatting).
- Voor zaalhuur werd gerekend met een tarief van €40 per uur.

De kosten kwamen uit op gemiddeld ruim €1094 per deelnemer, uitgaande van 43 deelnemers die ieder minimaal 1 maal aanwezig waren. Wanneer gerekend wordt met de 50 aangemelde cursisten op de 1e trainingsdag is de kostprijs €877 per aangemelde cursist.

Als gekeken wordt naar de individuele cursussen, dan valt een grote variatie op in het aantal deelnemers. Zodoende varieert het cursusbedrag per deelnemer tussen de circa €600 en €1800 per persoon.

	aantal aangemelde cursisten op startdatum	aantal cursisten minimaal 1x aanwezig	gemiddelde kosten per cursist	gemiddelde kosten per daadwerkelijk deelnemende cursist
6 budgettrainingen samen	50	43	€ 887	€ 1.094
training met de meeste deelnemers (training 2)	11	10	€ 593	€ 652
training met de minste deelnemers (training 6)	6	4	€ 1.199	€ 1.799

Figuur 23 Berekening gemiddelde kosten per deelnemer aan budgettraining voor alle trainingen samen en voor de training met de meeste en minste deelnemers afzonderlijk

De kosten per cursist zijn soms nog hoger als in aanmerking wordt genomen dat sommige cursisten 2x voor de budgettraining ingeschreven stonden. Dat was het geval bij 3 van de 36 cursisten. Het ging hier om mensen die bij de 1e inschrijving de training geheel of gedeeltelijk hadden gemist om onbekende reden of vanwege ziekte de training wilden inhalen.

Bij een beperkt aanbod van cursisten door bewindvoerders en een slechte opkomst benadert de kostprijs van de budgettraining de kostprijs van een jaar individuele coaching F!X en een jaar bewindvoering bij problematische schulden (vergelijking met kosten in figuur 17).

Hoofdstuk 3: mogelijke aanpassingen/andere interventies om kosten bewindvoering te beperken

In de analyses en gesprekken die gevoerd zijn kwamen vaak verbetermogelijkheden naar voren of aanvullingen op de bestaande praktijk.

F!X

Duidelijker doelen/ambities stellen en monitoren voor F!X

Op dit moment zijn de verwachtingen en doelen van F!X globaal geformuleerd. De afgelopen jaren zijn de beperkte prestatie-indicatoren ook niet vergeleken met de verwachtingen. Het gegevens dat het aantal klanten de afgelopen jaren ongeveer de helft bedroeg van wat verwacht werd viel niet op en is ook niet bediscussieerd. Ook het zicht op de verhoudingen kosten/opbrengsten ontbrak.

Om dit wel mogelijk te maken moeten niet alleen ambities/doelen duidelijker geformuleerd worden maar met de registratie ook zo ingericht zijn dat deze doelen daar uit af te leiden zijn:

- Samenhang in registraties BSHV en Windkracht10 aanbrengen
- Uitstroomredenen eenduidig vastleggen
- Aan het einde van traject een professionele inschatting van de status van een cliënt (klaar voor zelfstandigheid, twijfel over duurzaamheid uitstroom etc.) vastleggen

Trajecten met alleen budgetbeheer

Met name het aantal gevallen van mensen die alleen budgetbeheer hebben is erg achtergebleven bij de verwachtingen. Is er reden om hier opnieuw op in te zetten? Waarom zijn er zo weinig van zulke gevallen. Kwa kosten is budgetbeheer nauwelijks gunstiger dan bewindvoering.

Nazorgtrajecten F!X

Zowel vanuit cliënten als door medewerkers F!X wordt signaleerd dat er behoefte is aan een afbouwtraject van budgetcoaching en -beheer. Nu wordt dat informeel uitgevoerd doordat budgetcoaches trajecten die eigenlijk al afgerond zijn nog een aantal maanden in portefeuille te houden om na enige tijd nog na te kunnen bellen.

Vanuit een cliënt komt de suggestie dat strakker te organiseren: maak bij einde gelijk een afspraak voor over 3 maanden. Bij een telefoontje loop je het risico problemen te ontkennen/negeren.

Kan ook dienen als een plek voor langdurige begeleiding.

Samenwerking Bindkracht10 en BSHV

Herintroductie van aanmeldoverleg om samen nieuwe instroom te bespreken en ambities te stellen.

Budgettraining en afbouwtraject

- In de pilot was gestart met een globale werkwijze om te ervaren hoe e.e.a. werkt en bevalt. Maar op dit moment kan niet goed beoordeeld worden of de budgettraining daadwerkelijk bijdraagt aan een snellere of kwalitatief betere uitstroom, wegens gebrek aan registratie en omdat de lange termijn resultaten (zoals recidive) niet worden gevolgd. Dit kan verbeterd worden.
- Het potentieel aan kandidaten vanuit bewindvoering (voornamelijk mensen bij wie, na een periode van bewind vanwege problematische schulden het bewind opgeheven gaat worden) is niet zo groot. Daarnaast is goede selectie en inpassing van de budgettraining in het totale afbouwtraject belangrijk. Dit pleit eerder voor een misschien iets kleiner aantal trainingen per jaar (dan de huidige 6) maar dat sterker verankerd is in het afbouwtraject (op het goede moment, dus op tijd inplannen, voor de goede doelgroep, dus goede selectie).
- Het monitoren en verder onderzoeken van trends in de rechtbankcijfers in combinatie met verbeterde gemeentelijke registratie over cliënten mbt bewind kan bijdragen aan een beter beeld van de omvang en karakteristieken van de groep onderbewindgestelden die beïnvloedbaar/leerbaar is en waar een budgettraining bijdraagt aan een snellere of kwalitatief betere uitstroom.
- Zorg voor een flyer of website met informatie over doel, inhoud, data, doelgroep en vaardigheidseisen voor de budgettraining en voorwaarden voor een afbouwtraject. Maak afspraken met bewindvoerders over de gewenste inbedding in een afbouwtraject. Deze informatiebehoefte werd bij de evaluatie in 2018 ook benoemd, maar is nog niet geïmplementeerd.
- Communiceer data van trainingen enkele maanden voorafgaand aan de start zodat er na de training ook daadwerkelijk nog sprake van een afbouw/oefentraject kan zijn. Overleg met de rechtbank over deze werkwijze.
- Verbeter het AVG-toestemmingsformulier van cursist voor gegevensuitwisseling, en overweeg toestemming te vragen voor gebruik van informatie t.b.v. evaluatie van de budgettraining. Verduidelijk het doel en inhoud van het aanmeldformulier.
- Zorg voor 1 loket of aanspreekpunt waar een actueel overzicht van Nijmeegse cursussen, trainingen en coaching te vinden is m.b.t. alle vaardigheden gekoppeld aan financiële zelfredzaamheid.
- Overweeg ivm de hoge kosten van de budgettraining het ontwikkelen van een aanbod met digitale leer mogelijkheden voor digitaal vaardige cliënten waarbij alleen sprake is van informatieachterstand.
- Overweeg de training te splitsen in modules, en breidt het aantal modules uit met andere vaardigheden die nu niet aan bod komen. Zodoende kan meer maatwerk worden gegeven aan individuele leerbehoeften van cursisten.
- Koppel de Mesis meting los van de budgettraining, bouw de tool eventueel om naar een uitgebreidere tool waarbij alle benodigde vaardigheden worden gemeten en gebruik de meting in een eerder stadium, bijvoorbeeld bij de start van een schuldregeling. Overweeg de meting niet meer thuis en onder regie van gemeente, maar bij en door bewindvoerders uit te laten voeren. Daarmee kan mogelijk eerder en specifiek ingezet worden op adequate hulp en/of coaching. Gemeente kan wel van meerwaarde zijn bij het advies nav de meting.
- Betrek hulpverleners meer bij de coaching taken. Zorg dat bewindvoerders het weten als financiële coachingstaken al bij hulpverleners zijn belegd, bijvoorbeeld bij bespreking van de Mesis meting waaruit een coachingsbehoefte blijkt.

- Er zijn voor cursist nu geen consequenties verbonden aan het niet verschijnen op de (dure) training. Een betere selectie op motivatie en doelgroep draagt waarschijnlijk bij aan een betere opkomst en vereist mogelijk ook een minder zware begeleiding. De noodzaak van selectie werd ook eerder geconstateerd, maar wordt onvoldoende toegepast.
- Evalueer de training met zowel cursist als bewindvoerder na elke training.
- Onderzoek de mogelijkheid van laagdrempelige nazorgtrajecten voor mensen die uit bewind gaan.
- Zorg voor informatie voor rechtbanken over samenwerkingsvormen in Nijmegen m.b.t bevordering financiële zelfredzaamheid.

Bewindvoering

Gebruik maken van registratie/administratie rond bewindvoering

Gemeenten weten in principe best veel van de klanten van bewindvoerders. Ze weten welk tarief betaald wordt, en wat de startdatum is, wie de bewindvoerder is, wat het inkomen van de betrokkenen is.

Het zou helemaal niet vreemd zijn als de gemeente wat meer vinger aan de pols houdt:

- Een half jaar na de start van een vergoeding voor problematische schulden informeren hoe het ermee staat, is er al een goed schuldenoverzicht, kan er een doorverwijzing naar BSHV verwacht worden
- Als een schuldregeling afloopt kan het tarief van hoog naar laag, dat kan actief gemonitord worden
- Informeren als er een evaluatiemoment komt (eens in 5 jaar), moet bewind doorgaan
- Met de budgettraining is er al een eerste instrument waarmee bewindvoerders geholpen kunnen worden bij het laten uitstromen van klanten. Kan daar sterker op worden ingezet?

Uit het strakker volgen hoe proces verloopt bij bewindvoerder is misschien meer winst te behalen.

Met het vervangen van de voorschotregeling is hier al een begin mee gemaakt

Alarmbellen voor bewindvoerder

In bepaalde situaties worden bewindvoerders extra attent. Dat zijn signalen dat er misschien iets mis kan gaan in inkomsten of uitgaven:

- Verandering van hulpverlener
- Verandering in relatie
- Verandering in inkomen
- Privacyeisen leiden tot (soms onterecht) beperkt doorgeven van belangrijke signalen

Samenwerking tussen bewindvoerders en bureau SHV

Bewindvoerders hebben ongeveer 1000 mensen onder bewind die problematische schulden hebben. Je zou verwachten dat ze ernaar streven voor deze huishoudens een schuldregeling te laten treffen. Daarvoor moeten ze bij Bureau Schuldhulpverlening zijn. Het aantal aanmeldingen van bewindvoerders ligt echter veel lager dan je zou denken,

ongeveer 100 per jaar. Kan dat aantal omhoog, en hoe dan? Hobbels die daarbij genomen moeten worden:

- Een deel van de mensen met problematische schulden kan echt niet naar een schuldregeling (uitsluitingstermijn, verslaving)
- Voorbereiden van schuldregeling is veel werk. Met verkorte procedure van gemeente is daar al wel verbetering in gekomen
- Waarom moeten bewindvoerders de actuele schuldenpositie in beeld brengen als de gemeente het nog eens over gaat doen

Samenwerking tussen bewindvoerders/SHV en hulpverleners

Bij huishoudens die onder bewind staan zijn ook vaak (meerdere) hulpverleners betrokken. De samenwerking tussen bewindvoerders/budgetbeheerders/budgetcoaches en hulpverlener is nu soms contraproductief. Ieder werkt vanuit zijn eigen invalshoek. Voor hulpverlener is relatie met cliënt of het werken aan andere doelen (verslaving) belangrijker dan het betalen van rekeningen

Hoe kunnen werkzaamheden van bewindvoerders/budgetbeheerders en hulpverleners beter op elkaar worden afgestemd?

(Gemeentelijke) budgetcoaching als uitstroombegeleiding bij bewindgevoerden

Een minderheid van de mensen die onder bewind staan zou kunnen uitstromen. De bewindvoerders zijn vooral gericht op het voeren van de financiële huishouding en minder op het begeleiden en coachen van cliënten. Zij zien de uitstroom van sommige cliënten met weinig vertrouwen tegemoet. De klanten krijgen met veel moeilijke zaken te maken: de digitale wereld, er moeten op veel verschillende plaatsen op veel verschillende momenten aanvragen voor inkomenscomponenten gedaan worden. Het overzien van de financiële effecten van bv veranderingen op gebied van werk, relatie, ziekte is (te) complex voor veel mensen.

De budgetcursus is niet voor alle uitstromers geschikt. Soms kan een (individueel) coachingstraject beter passen. Bij de pilot “Bevordering financiële zelfredzaamheid bij uitstroom” is dit wel benoemd, maar is hieraan geen verdere invulling aan gegeven. Op verschillende manieren kan de gemeente dit wel bevorderen.

Deels is zulke coaching belegd bij hulpverlening, maar in praktijk wordt die weinig uitgevoerd. Door bewindvoerders hier meer op te wijzen kan het gebruik mogelijk vergroot worden.

Ook zou de gemeente zelf coaching van uitstromers kunnen aanbieden. Coaching van deze cliënten zal, er van uitgaand dat de financiële situatie bij afsluiten van de bewindvoering, overzichtelijk en op orde is, een wat andere insteek hebben (met minder werk) dan de coaching die nu bij Bindkracht10 geboden wordt.

Kwaliteit bewindvoerders

De kwaliteit van (grote) bewindvoerder wordt via audit getest. Toch heeft een deel van de bewindvoerders niet het beeld dat er daarbij echt naar inhoudelijke kwaliteit wordt gekeken: wel controle of de administratieve processen op orde zijn, en de bedrijfsvoering, maar minder of er goed, eventueel coachend, beheer gevoerd wordt. Bovendien doet de rechter heel weinig met deze audits.

Kan de gemeente er aan bijdragen dat kwaliteit bewindvoerders beter bewaakt wordt?

Convenant bewindvoerders

De hierboven beschreven mogelijkheden geven aan dat in samenwerking met bewindvoerders zeker winst te halen is. Het is goed voornemens hierover en concrete afspraken vast te leggen in een convenant met (de belangrijkste) bewindvoerders.

Keuze interventie

(Goed) gebruik van diagnose-instrument om juiste interventie te bepalen

Er zijn verschillende signalen rondom zelfde thema naar voren gebracht:

- Bewindvoerders stellen dat in te veel gevallen wordt “doorgemodderd” door een begeleider uit een instelling of budgetcoach/beheer. Vaak gebeurt het ook dat bij zo’n begeleiding geen compleet beeld van de schulden bestaat. Dat gaat bij bewind beter omdat een bewindvoerder alle post van de cliënten ontvangt en de cliënt dus niet, bewust of onbewust, schulden kan achterhouden. Daardoor kunnen problemen veel verder uit de hand gelopen zijn dan nodig is als eenmaal een bewindvoerder wordt ingeschakeld. Deze waarneming wordt natuurlijk ook beïnvloedt door het feit dat bewindvoerders alleen de gevallen zien waar het mis is gegaan
- Budgetcoaches stellen dat vooral professionele begeleiders te snel naar het instrument “bewindvoerder” grijpen wanneer ook beheer en coaching op zijn plaats zouden kunnen zijn. Administratie en financiële zelfstandigheid horen bij het leven. Wanneer je dat zelf kunt hanteren zorgt dat voor zelfvertrouwen en een succeservaring die je ook kan helpen op andere vlakken in het leven. Het Arnhemse traject “activerend beheer” wordt als voorbeeld genoemd. Daarin werken financieel experts, bv een dagdeel per week, op de locatie van een grote hulpverlener. Door hun nabijheid en bekendheid denken professionele begeleiders ook aan andere ondersteuningsvormen dan alleen bewind.

Beide waarnemingen geven het belang aan van een goed (gebruik van een) toetsingsinstrument. In Nijmegen wordt met Mesis gewerkt. Kan dit instrument beter gebruikt worden. Zijn er betere alternatieven?

Gemeentelijk bijdrage aan het voorkomen van instroom in bewind

Een van de redenen waarom huishoudens moeilijk overzicht houden op hun financiële huishouding is de ingewikkelde manier waarop een (laag) inkomen geregeld moet worden. Mensen moeten uitkeringen aanvragen, toeslagen (die later eventueel terugbetaald of aangevuld worden) regelen, krijgen voor veel zaken bijzondere bijstand etc. Veel hiervan (bv de toeslagen-systematiek) valt buiten het terrein van de gemeente. Toch zijn er mogelijkheden om inwoners het hierbij makkelijker te maken. Een voorbeeld is de recent ontwikkelde Buddy-app, waardoor huishoudens bv gewaarschuwd worden voor de gevolgen van inkomensverandering op de hoogte van toeslagen.